

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Novi redovni članovi Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

Izvršni odbor ANUBiH

2006

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/items/7b5f9a78-43d1-4032-80e5-677576c835b0>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

GRADA
KNJIGA XXVIII

Novi redovni članovi
Akademije nauka i umjetnosti BiH

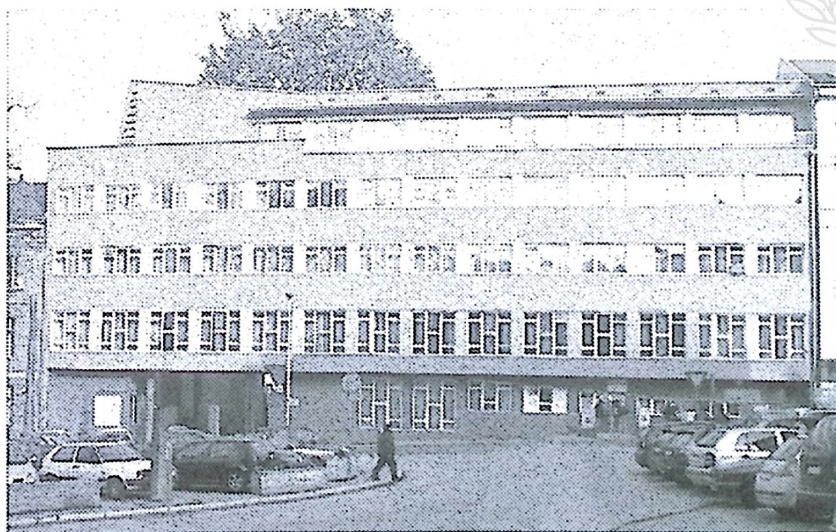
SARAJEVO 2006

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

GRAĐA
KNJIGA XXVIII

Novi redovni članovi
Akademije nauka i umjetnosti BiH

SARAJEVO 2006

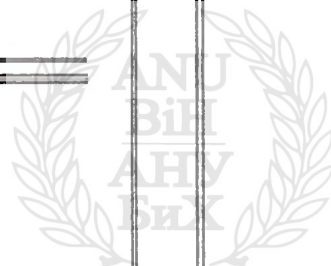

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

GRADA
KNJIGA XXVIII

Novi redovni članovi
Akademije nauka i umjetnosti
Bosne i Hercegovine

Uredništvo
Izvršni odbor ANUBiH

SARAJEVO 2006

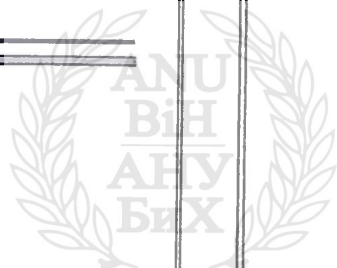

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

MATERIALS
VOLUMEN XXVIII

**New Fullmembers of
Academy of Sciences and Arts
of Bosnia and Herzegovina**

Editorial Board
Executive Board
of Academy of Sciences and Arts
of Bosnia and Herzegovina

SARAJEVO 2006

SADRŽAJ

Prof. Dr. EJUP GANIĆ

U grupi svjetskih lidera u termo-fluidnim naukama 3

Prof. Dr. MUHIDIN HAMAMDŽIĆ

Empatija koja plijeni ljude 7

Prof. Dr. HANIFA KAPIDŽIĆ-OSMANAGIĆ

Epoha u ogledalu „Suočenja“ (1) 11

Epoha u ogledalu „Suočenja“ (2) 14

Prof. Dr. MUHAMED KARAMEHMEDOVIĆ

Sadejstvo znanosti i umjetničke kritike 19

Prof. Dr. FARUK KONJHODŽIĆ

Prvi specijalista neurohirurg u Bosni i Hercegovini 27

Prof. Dr. TVRTKO KULENOVIĆ

Karavan je duži od svakog rukopisa 33

Prof. Dr. SLOBODAN LOGA

Liječnik ljudske duše 39

Prof. Dr. JURAJ MARTINOVIĆ

Branitelj visokih estetskih i etičkih vrijednosti 45

Prof. Dr. ZIJO PAŠIĆ

Među prvim u Evropi 51

Prof. Dr. VLADIMIR PREMEC

U traganju za istinom bez posljednje riječi 59

Prof. Dr. ZDRAVKO PUJIĆ

Hemičar sa čvrstim osjećajem za mjeru 63

AFFAN RAMIĆ

Affan se trajno nastanio u svom pejzažu 67

Fra PETAR PERICA VIDIĆ

Ni svećenikom se ni slikarom ne može biti bez ljubavi koju napaja vjera 71

Na izornoj Skupštini Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine koja je održana 30. 11.2005. godine članovi Akademije su izabrali 13 novih redovnih članova (akademika).

Izbor je izvršen tajnim glasanjem, nakon provedenog redovnog izbornog postupka koji je pokrenut u aprilu prošle godine.

Za redovne članove (akademike) izabrani su sljedeći dosadašnji dopisni članovi Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine:

Ejup Ganić, Muhidin Hamamdžić, Hanifa Kapidžić-Osmanagić, Muhamed Karamehmedović, Faruk Konjhodžić, Tvrtko Kulenović, Slobodan Loga, Juraj Martinović, Zijo Pašić, Vladimir Premec, Zdravko Pujić, Affan Ramić, Petar-Perica Vidić.

U grupi svjetskih lidera u termo-fluidnim naukama

Tokom pohađanja srednje škole Ejup Ganić je pokazivao izuzetnu sklonost za prirodno-matematičke nauke. Diplomirao je na Tehnološko-metalurškom fakultetu (Odsjek za hemijsko inženjerstvo) u Beogradu 1970. Nakon okončanja studija radi u institutu IHTM-Beograd (Institut za hemiju, tehnologiju i metalurgiju) i honorarni je asistent na fakultetu. To su bile godine nagle ekspanzije procesne industrije u Jugoslaviji (izgradnja fabrika PVC, pojava proizvoda od plastike za masovnu i industrijsku primjenu, izgradnja rafinerija...) tako da je hemijsko inženjerstvo sa procesnom tehnikom bilo jedno od popularnih usmjerenja na Tehnološko-metalurškom i Mašinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

Paralelno sa zaposlenjem u IHTM-u upisuje postdiplomske studije sa usmjerenjem na procesnu termotehniku. Eksperimentalni dio magistarskog rada radi u Vinči (Institut Boris Kidrič-Vinča) u Laboratoriju za toplotnu fiziku, pod mentorstvom profesora Naima Afgana, baveći se problemom prenosa toplote pri promjeni faze (tečnost/para). Nakon okončanja postdiplomskih studija objavljuje sa svojim mentorom nalaze iz svog magistarskog rada u prestižnom svjetskom časopisu- *International Journal of Heat and Mass Transfer*.

Godine 1973. upisuje doktorske studije na MIT (*Massachusetts Institute of Technology*) u SAD na usmjerenju iz termodinamike i mehanike fluida gdje doktorira 1976. Doktorsku disertaciju, pod mentorstvom profesora W. Rohsenowa, radi iz oblasti dvofaznog toka sa prenosom toplote sa osvrtom na primjenu u nuklearnim reaktorima. To su bile godine kada je MIT ugovarao velike iznose za istraživačke projekte sa kompanijama General Electric i Westinghouse upravo za istraživanja iz oblasti usavršavanja sigurnosti nuklearnih postrojenja.

U toku izrade i nakon odbrane disertacije objavljuje sa svojim mentorom seriju naučnih radova i skreće na sebe pažnju akademske javnosti u ovoj oblasti nauke. Nakon odbrane disertacije ostaje na MIT nekoliko mjeseci u nastavnom

i istraživačkom programu, a kasnije prihvata posao u poznatoj korporaciji *Union Carbide* radeći na razvoju izmjenjivača toplote za alternativne energetske izvore. U tom periodu radi paralelno i na *State University of New York at Buffalo*, izvodeći nastavu iz mehanike fluida.

Već u septembru 1977.godine se potpuno vraća u akademsku sredinu prihvativši mjesto docenta na *University of Illinois at Chicago*.

Za to vrijeme dr. Ganić je izvodio nastavu iz mehanike fluida, termodinamike i prostiranja toplote. Istovremeno razvija dva laboratorija (laboratorij za dvofazni tok i laboratorij za sagorijevanje) na odsjeku za energetske mašinstvo i obezbjeđuje izvore finansiranja za istraživanja djelimično i u saradnji sa ANL (*Argonne National Laboratory*) istraživačkim centrom u kojem stiče mjesto stalnog konsultanta.

Već krajem 1980. godine, u veoma strogoj konkurenciji, dobija „*tenure professorship*“ -mjesto profesora bez reizbornosti, na *University of Illinois*.

U toku 1981. godine vodi pregovore sa UNIS-om (u to vrijeme najmoćnija firma namjenske i mašinske industrije u bivšoj Jugoslaviji) i Univerzitetom u Sarajevu o preuzimanju mjesta direktora UNIS-Instituta u osnivanju i profesora na Mašinskom fakultetu u Sarajevu. Od 1982. stalno radi i živi u Sarajevu.

Značajan dio istraživačkih aktivnosti iz SAD je prenio na Mašinski fakultet gdje i danas funkcionira laboratorij za dvofazni tok i prijenos toplote. UNIS-Institut je već krajem 80-tih postao respektabilna istraživačko-razvojna organizacija te zajedno sa nekoliko, već u svijetu, afirmiranih instituta tadašnjeg Energoinvesta čini da sarajevska dolina tih godina postaje sjedište ne samo uprave nekoliko najvećih kompanija u bivšoj Jugoslaviji već i jedan od najvećih bazena naučnoistraživačkog rada.

U toku rata dr. Ganić je bio aktivno uključen u odbrani BiH obavljajući značajne i odgovorne funkcije, što je svakako poznato široj javnosti - koja često i nije znala da se radi o ličnosti koja je cijeli svoj život posvetila istraživanjima u tehničkim naukama.

Poslije rata dr. Ganić se posvetio razvoju prve privatne visokoškolske ustanove u BiH – *Sarajevo School of Science and Technology*. Po mnogo čemu ovo je prva elitna univerzitetska ustanova ove vrste u ovom dijelu Evrope: nastava se izvodi na engleskom jeziku, nakon završetka studija dobijaju se dvije diplome – domaća diploma i engleska sa *University of Buckingham*.

U svojoj naučnoj karijeri objavio je veći broj naučnih radova citiranih u naučnoj literaturi, napisao je nekoliko knjiga koje pripadaju kapitalnim dijelima

inženjerske literature, pokrenuo je u SAD poznati naučni časopis iz termo-fluidnih nauka, organizirao i uspostavio stalnu Svjetsku konferenciju iz termo-fluidnih nauka koja se održava svake treće godine.

U svom dopisu predsjedniku ANUBIH od 26. januara 2002.godine, akademik V.E.Nakoryakov (Ruska akademija nauka) i R.K.Shah (direktor za istraživanje i razvoj kompanije General Motors - SAD) pišu o dr.Ganiću: *analizirajući naučnoistraživačke radove, napisane knjige, časopise, ustoličene konferencije ...globalni impakt (učinak i uticaj) na inženjerske nauke je impresivan. Stoga zaključujemo da Profesor Ganić pripada grupi svjetskih lidera u domenu termo-fluidnih nauka.*

Nastava

Polazeći sve faze od asistenta do redovnog profesora dr. Ganić je uvijek dobijao dobre ocjene svojih studenata.

Njegove knjige se redovno koriste na vodećim univerzitetima u SAD. Četiri njegova bivša doktoranta su danas poznati profesori (K. Mastanaiah-Indija; M. El-Gobashi-Egipat; W.Ragland i M.Roppo-SAD). Bio je mentor većeg broja doktorskih i magistarskih disertacija. Izvodio je semestralnu nastavu na nekoliko univerziteta u SAD, Rusiji i BiH: *Massachusetts Institute of Technology, University of Illinois at Chicago, State University of New York at Buffalo, Moskovski državni univerzitet Lomonosov, Univerzitet u Sarajevu.* Održao je predavanja po pozivu na mnogim univerzitetima i akademijama širom svijeta.

Naučni radovi

Dr. Ganić je objavio veliki broj naučnih radova koji su višestruko citirani u vodećim bazama podataka kao Science Citation Index i druge (naprimjer SCI index, august 2005, preko 130 citata...). Karakteristično je da svi njegovi radovi imaju u sebi i eksperimentalni dio pored teoretskog. Poznato je da je objavljivanje rada sa eksperimentalnim rezultatima dugotrajan i mukotrpan proces kojem prethode razvoj eksperimentalne aparature i dugotrajna mjerenja u laboratoriju.

Knjige

Možda je to, pisanje knjiga, Ganića učinilo najpoznatijim u inženjerskom i akademskom svijetu, a manje vremena oduzelo od pripreme i objavljivanja naučnih radova. Objavio je, sa ko-autorima, ukupno osam knjiga iz domena tehnike. Ovdje ćemo citirati samo tri koje čine kapitalna djela inženjerske literature. 1985. pojavljuju se knjige:

„Handbook of Heat Transfer Fundamentals“, McGraw-Hill, New York, 1985. i
„Handbook of Heat Transfer Applications“, McGraw-Hill, New York, 1985.

Ove knjige, zahvaljujući sadržaju i moćnom izdavaču, u dvije decenije ubjedljivo dominiraju po broju prodatih u ovoj oblasti tehnike.

Zadnja knjiga dr. Ganića objavljena takođe u SAD, „*McGraw-Hill s Engineering Companion*“, McGraw-Hill, New York, 2002, čini vrstu sažete enciklopedije inženjerstva jer daje osnove prirodnih nauka (matematika, fizika, hemija., mehanika, termodinamika.....) zatim osnovne proračune konstrukcija i metode proračuna svih grana inženjerstva (mašinstvo, građevina, elektrotehnika,.....) i ista je nedavno promovirana i u ANUBiH .

Časopisi i naučne konferencije

Krajem 80-tih dr. Ganić, u svojstvu glavnog urednika i osnivača, pokreće međunarodni časopis „*Experimental Thermal and Fluid Science*“ izdavačka kuća-Elsevier iz Njujorka. To je danas jedan od najugledniji časopisa iz ove oblasti sa širokom međunarodnom distribucijom.

Sa ciljem da se u međunarodnom okruženju intenzivira razmjena eksperimentalnih rezultata i mjernih tehnika i time posebno pomogne zemljama u razvoju sa siromašnom istraživačkom bazom dr. Ganić sa saradnicima organizira, a zatim trajno registrira, međunarodnu konferenciju iz eksperimentalnih istraživanja u termofluidnim naukama (*World Conferences on Experimental Heat Transfer, Thermodynamics and Fluid Mechanics*). Prva konferencija sa preko 400 naučnika se održava u Cavtatu 1988.godine, a zatim slijede Brisel, Honolulu, Solun, Tokio, Piza.

Naim Afgan
Božidar Matić

Empatija koja plijeni ljude

U godinama kada se u ovoj Državi – po ko zna koji put – polaže ispit ljudskosti, neminovno srećemo dojučerašnje prijatelje i poznanike koje vrlo teško ili uopće ne prepoznamo. Navikli da najvećim ljudskim i bosanskim vrijednostima cijenimo iskrenost, poštenje, dobrodušnost, a živimo ne čineći drugima ono što i sami sebi ne želimo, prosto ne možemo a da se svaki dan ne upitamo šta se to desilo i šta se dešava sa dojučerašnjim „ljudima“.

U takvim diskusijama akademik Muhidin Hamamdžić, uobičajeno nastojeći uvijek razumjeti i opravdati postupke drugih, to pripisuje evolutivnim, adaptabilnim, odbrambenim i inim postupcima i mehanizmima koji, eto, kod nekih mogu dati tako očit rezultat i tokom samo jedne decenije. A onda se ja, naravno u sebi, pitam: „A kako to Vi, Profesore, niste u tom pogledu „evoluirali“ u proteklih 20 godina koliko Vas ja poznajem?!“.

Uvijek, u isto vrijeme i u istoj mjeri angažiran u porodici, na profesionalnom polju, javnom i društvenom životu, a istovremeno i podjednako na raspolaganju svima – i onima koji brže i onima koji sporije „evoluiraju“ bilo na profesionalnom ili polju ljudskosti.

I tako prije – i tako do dana današnjeg. Svojom blagošću, neposrednošću i empatijom naprosto plijeni ljude, osobito mlade. Poslovna komunikacija u kojoj nikad nećete čuti da se nešto mora uraditi, bez nepotrebnih zvaničnih sastanaka i ozbiljnih razgovora u četiri oka; umjesto toga neobavezno svakodnevno ćaskanje uz jutarnju kafu kroz koju se provlači poruka i pouka.

Pa ko registruje i prihvati – za njegovo i opće dobro, a ko ne – opet dobro, samo malo manje. Apelujući uvijek na savjest svakog ponaosob, a uvažavajući individualnu različitost i sposobnost, polazi od činjenice da valjda svi odrasli i zreli ljudi znaju zašto i sa kojim ciljem su u određeno vrijeme i na određenom mjestu, te svjesni da svoj dio odgovornosti moraju sami preuzeti. Rekli bi – polazeći od sebe! Pri tome je možda i za dublje psihološko

istraživanje u šta se u takvim relacijama pretvaraju njegovi neistomišljenici i sa kolikim se poštovanjem i oni odnose prema njemu.

S tim se valjda potencijalno rađaš, a onda razvijaš i zavređuješ tokom čitavog života.

A život vrati u obliku zdrave porodice sa dva odnjegovana čovjeka, punog profesionalnog uspjeha okrunjenog redovnim članstvom u Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, kao i brojnim priznanjima i stalnim prisustvom u javnom i društvenom životu.

Nenametljivost i senzibilitet prosto vas pozivaju da se i privatno povjerite znajući da koristan savjet i pomoć nikad neće izostati.

I to sve na izuzetno osobit način, neovisno o tome da li je riječ o problemu ili lijepom događaju u vašem životu. Naime, možda se možete ne sjećati kako vam je najbliži srodnik čestitao rođenje djeteta ili vrijedan poslovni uspjeh, ali način na koji je to uradio profesor Hamamdžić sigurno nećete nikad zaboraviti.

I tako svi mi imamo nekolicinu ljudi koji se mogu izbrojati na prste jedne ruke koje cijenimo kao istinske prijatelje i dobronamjernike, ljude vrijedne divljenja. U ovim vremenima neprestanih iskušenja njegov primjer vam naprosto održava ili vraća vjeru u čovjeka i rad i stoga su sretni oni koji ga poznaju, a samo najsretniji među njima su članovi njegove porodice ili najbliži saradnici. Znajući da sve dobro i loše ponesemo iz svoje porodice, ne čudi činjenica da se i profesor Hamamdžić sve češće vraća sjećanjima na sretno djetinjstvo provedeno na Ilidži.

Rođen i školovan u Sarajevu i svoj profesionalni angažman ostvaruje u istom gradu na Katedri za fiziologiju Veterinarskog fakulteta, stalno ga upotpunjujući i oplemenjujući iskustvom stečenim tokom brojnih boravaka na prestižnim svjetskim institucijama iz oblasti medicine. Prošavši kroz sva saradnička i nastavna zvanja svoj četrdesetogodišnji pedagoški rad realizira sa studentima dodiplomske i više smjerova postdiplomske nastave na Veterinarskom, Poljoprivrednom i Prirodno–matematskom fakultetu Univerziteta u Sarajevu i Medicinskom fakultetu Univerziteta u Tuzli. Partnerski odnos sa studentima, veliko naučno i stručno znanje i iskustvo svrstavaju ga u red najomiljenijih i najvećih profesora čija se predavanja posjećuju iz svih drugih razloga samo ne iz obaveze.

On je jednako primjer mladim saradnicima kako se gradi akademska karijera i starijim kolegama kakav je lik istinskog univerzitetskog nastavnika. Ovdje izražavam svoju bojazan da je takvih na univerzitetima sve manje i svoju

veliku sreću da sam akademsku karijeru započela njegovim mentorstvom, odgovorno tvrdeći da je vrijednije gledati šta radi i kako se profesor Hamamdžić odnosi prema poslu nego sa mnogima voditi ozbiljnu diskusiju u najužoj stručnoj ili naučnoj oblasti.

Kao stalna komponenta akademskog rada, nauka zauzima posebno mjesto u njegovom radu. Istinski vjerujući da su naučno zasnovana saznanja temelj i garant sveukupnog prosperiteta svake države, a ljudski resurs ujedno i najveći i najvredniji resurs osobito malih zemalja kakva je i naša, akademik Hamamdžić neprekidno istražuje u oblastima eksperimentalnog dijabetesa, hemaragičnog šoka, probavnih i resorptivnih kapaciteta preživara, i u skorije vrijeme genetskog koda autohtonih pasmina domaćih životinja.

Njegova istraživačka aktivnost, kakva je ona i po definiciji, prevazilazi uske lokalne i regionalne okvire i ostvaruje se u saradnji sa prestižnim svjetskim institucijama iz navedenih naučnih oblasti od kojih je jedna i *Medicinski fakultet Wisconsin u Milwaukee* – (USA) na kojem je više puta boravio, između ostalog i u okviru Fulbrajtovog programa. Stalna i uporna istraživanja davala su uvijek nove i jasnije poglede na ulogu niza faktora koji su od značaja u predmetnim istraživanjima, te rasvjetljavala mehanizme njihovog djelovanja na ćelijskom nivou.

Ogroman naučni doprinos Akademika Hamamdžića mjeri se vodstvom i učešćem u 15 naučnih projekata, publicističkom i izdavačkom djelatnošću sa više od 150 objavljenih naučnih radova, od čega je nekoliko desetina u relevantnim časopisima u svijetu, kao i više udžbenika, te mentorstvom kod osam doktoranata i sedam magistranata.

Potvrda naučnih rezultata i dostignuća ogleda se u članstvu u najznačajnijim strukovnim organizacijama kakve su *Udruženje bazičnih medicinskih nauka BiH*, *International Society of Pathophysiology*, *International Union of Physiology Society*, *European Shock Society* i *The American Physiological Society*, a pohvale i nagrade istom dolaze od strane Univerziteta u Sarajevu (*Specijalna plaketa za ukupni doprinos razvoju Univerziteta*), *Republike Bosne i Hercegovine* (*Nagrada „Veselin Masleša“ za uspjehe u pedagoškom i naučnom radu*), te kao kruna svega izbor za dopisnog, a onda i redovnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Najveći svoj naučni doprinos i priznanje profesor Hamamdžić vidi, pak, u stalnom širenju i prenošenju istraživačke aktivnosti na saradnike i mlade istraživače iz drugih institucija u zemlji i inostranstvu čime se stvara trajna i solidna osnova za kontinuiran istraživački rad.

Javna i društvena zbilja, osobito politička, uvijek i svugdje su izazov za mnoge. Nigdje to nije tako očito, za neke nezahvalno i često sa dalekosežnim posljedicama kao u Bosni i Hercegovini.

I dok mnogi koriste sva dozvoljena i nedozvoljena sredstva da ušetaju u javnu zbilju našega društva, samo su rijetki pozvani da to i učine. Sunovrat u političkom djelovanju u našoj zemlji u posljednjih 10-ak godina baca u sjenu i pozitivna iskustva stečena vođenjem općine Novo Sarajevo i Gradskog komiteta u prijeratnom periodu.

No, čestitost, ozbiljnost, sistematičnost, vizionarstvo i odgovornost prema poslu samo su neke od karakternih osobina koje vas stavljaju u red pozvanih da budete gradonačelnikom glavnog grada Bosne i Hercegovine. Pet godina nakon Dejtona istovremeno je to veliki izazov, ali i još veća odgovornost. I kad ispred vlastite želje i mogućnosti izbora uvijek stavljate obavezu, onda vam ostaje malo prostora za razmišljanje, makar vas i okean i posjeta djeci u tom momentu dijelili od vlastitog grada i države.

Teško je mjeriti i porediti ljubav prema rodnom gradu, a možda je i bilo još gradonačelnika koji su nastojali ili bili načelnikom svih Sarajlija.

No, ono što karakteriše i razlikuje mandat gradonačelnika Hamamdžića od drugih sigurno jeste davanje primata sistemskim i dugoročnim rješenjima u odnosu na protokolarne aktivnosti – kako odnosa grada Sarajeva prema drugim nivoima vlasti, tako i zaživljavanje institucije glavnog grada države Bosne i Hercegovine. Još samo kad bi u ovim našim jedinstvenim okolnostima rezultati ovisili o nama više no o drugima!

Aida Hodžić

Epoha u ogledalu „Suočenja“ (1)

Trebalo je hrabrosti...

Prolaze, na žalost, tiho, bez riječi, neke važne godišnjice i jubileji zaslužnih ljudi u našoj sredini. Prošao je, također, tiho i nečujno, i sedamdeseti rođendan Hanife Kapidžić-Osmanagić (rođena 30. novembra 1935. godine u Sarajevu), naše poznate i veoma cijenjene književne teoretičarke i kritičarke, ugledne profesorice Filozofskog fakulteta u Sarajevu, odnedavno redovnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine i višegodišnje glavne urednice časopisa za književnu i umjetničku kritiku *Novi izraz*.

Njen jubilej značajan je događaj za bosanskohercegovačku književnost i kulturu, za naš univerzitet, za grad u kome je rođena i za sve njene brojne poštovaoce i prijatelje u zemlji i svijetu, te se nadamo da će mu biti poklonjena dostojna pažnja, uobičajena u svakoj kulturnoj sredini.

Impresivno je i znakovito djelo Hanife Kapidžić-Osmanagić. Autorica je znamenite studije o nadrealizmu u kojoj je „došla do niza novih i bitnih samostalnih otkrića“ (Begić), jedinstvene na južnoslovenskim prostorima (o kojoj će još biti riječi), te pet knjiga studija i eseja s naslovom „*Suočenja*“ (*Od nadrealizma do strukture; Portreti i prigode; Ristić, Begić, Davičo, Krleža; Sarajevo, Sarajevo...; U brzake vremena*), dvije hrestomatije o nadrealizmu („*Poezija i tekstovi*“; „*Teorija i kritika*“), studije „*Poezija 1945-1980 u BiH-pjesnici lirske apstrakcije*“, eseja o poeziji Vaska Pope.

Priredila je djela Midhata Begića u šest knjiga i djela Marka Ristića, napisavši i studijske eseje uz te edicije. Sudjelovala je na brojnim simpozijima i naučnim skupovima u zemlji i u svijetu; predsjedavala Odjekovom okruglom stolu o temi *Susreti, kultura i civilizacija na tlu Bosne i Hercegovine*, održanom u Parizu u decembru 1979; birana u savjete i žirije niza naučnih i umjetničkih institucija; sarađivala sa našim i evropskim časopisima; bila i predsjednica PEN Centra Bosne i Hercegovine.

U svojoj univerzitetskoj karijeri prošla je put od asistenta do redovnog profesora, šefa Katedre za francusku književnost i Odsjeka za romanistiku, te birana za dekana Filozofskog fakulteta i prorektora Univerziteta u Sarajevu. Bila je i gostujući profesor na evropskim univerzitetima- *Sorboni, Ecole Normale Supérieure u Parizu* i dr. Dobitnica je *Šestoaprilске nagrade grada Sarajeva, Dvadesetsedmojulske nagrade Bosne i Hercegovine i Fonda for Free Expression Award USA* i brojnih drugih priznanja.

Još mlada, ubrzo nakon završenih studija, stekla je ugled u književnoj i naučnoj javnosti već spomenutom studijom o nadrealizmu- *Srpski nadrealizam i njegovi odnosi sa francuskim nadrealizmom* (doktorska disertacija *Le surréalisme serbe dans ses rapports avec le surréalisme français*, odbranjene s najvišim pohvalama na Univerzitetu u Dijonu i objavljene u Parizu 1968. godine). „*Hrabrosti je trebalo*“, pisao je prof. Begić, „*kad je stvarala svoju disertaciju za evropskog i našeg čitaoca istovremeno, ali se i ta hrabrost opravdala*“.

Marko Ristić, jedan od osnivača beogradske grupe nadrealista, koja je bila „*druga centrala nadrealizma u Evropi*“ nazvao je Hanifinu disertaciju „*lucidnom i sjajno dokumentovanom*“.

Prof. Begić bio je zaista dalekovid kad je savjetovao i nagovorio svoju darovitu učenicu da uzme za disertaciju spomenutu temu, videći u nadrealizmu „*veliku kulturnu, književnu i psihološku činjenicu svjetskog raspona, jer su njegovi tragovi vidni u nacionalnim kulturama Evrope, Azije, Južne i Sjeverne Amerike.*“

A kad se pojavila prva knjiga „*Suočenja*“, prof. Begić, jedan od neosporno najvećih književno-kritičkih autoriteta XX stoljeća na južnoslavenskim prostorima, oduševljeno će napisati: „*Snažna knjiga ova Suočenja*“, te će izreći niz pohvala autorici, originalnosti i svježini njenog mišljenja, majstorstvu kritičkog diskursa, preciznosti karakterizacije književnih pojava koja se ne zadovoljava općim oznakama, već vodi misao do kraja, do punog osvjetljenja; temeljnosti svakog njenog napisa, znanju čitanja djela kroz vremensku prizmu, u projekciji epohe, velikoj kreativno-otkrivačkoj prodornosti u bit pojava i procesa.“

„*Ona piše nenapisano i kazuje još nigdje nekazano*“, naglašava u svojim „*Raskršćima*“ prof. Begić, koji je, obradovan ozbiljnošću njenog pristupa velikoj evropskoj književnoj temi i sjajnim interpretacijama djela Bretona, Apollinairea, Sartrea, Camusa, Eluarda, Aragona, Durasove, Malrauxa, Simone de Beauvoir, Saganove, Tourniera, Sempruna... s razlogom smatrao da bi bilo veoma korisno i potrebno ako bi ona „*dio svojih stvaralačkih snaga*“ posvetila bosanskohercegovačkoj književnosti.

Što je ona i učinila, i već više od trideset godina, ne zanemarujući svoju romanistiku, ostajući joj vjerna, ona vrlo aktivno prati pojave i procese u bosanskohercegovačkoj i drugim južnoslavenskim književnostima, napisavši zapažene i veoma značajne eseje o djelu Maka Dizdara, Kameni spavač; Skendera Kulenovića, Soneti; Hamze Hume, Grozdanin kikut; Rodoljuba Čolakovića, Hasana Kikića, Veselka Koromana, Huseina Tahmišića, Izeta Sarajlića, Nedžada Ibrišimovića, Anđelka Vuletića, Ivana Kordića, Dare Sekulić, Mile Stojića, Alme Lazarevske, Slavka Šantića, Jasmine Musabegović, Juraja Martinovića, Marine Trumić, Gorana Simića, Dragana Studena, Mubere Pašić, Miljka Šindića...

Zapažene i inspirativne eseje, s novim pogledima i osvjetljenjima, u horizontima moderne književno-naučne misli, napisala je o djelu Miroslava Krležu, Antuna Branka Šimića, Jure Kaštelana, Radomira Konstantinovića, Oskara Davića, Aleksandra Flakera, Marijana Matkovića, Predraga Matvejevića, Borislava Radovića, Vaska Pope, poklanjajući pažnju i piscima drugih srodnih književnosti.

Najbolji poznavalac Begićeva djela, Hanifa Kapidžić-Osmanagić kazala je i najdublje misli o njegovim „*Raskršćima*“, njihovoj pluralističkoj odrednici, o Begićevoj antidogmatičnosti i „*zapanjujućoj tolerančnosti*“, primarnosti kod njega „*veoma široke i veoma moderne estetske svijesti, koja estetizira i neestetiku činjenicu*“, naglašavajući da je Begićeva estetika također i jedna antropologija, ali da je to zato što je i „*njegova antropologija u stanju da bude i jedna estetika*“.

Sve se događa kao da je Begićeva definicija čovjeka:- „*Ustanovljujem ljepotu, dakle postojim!*“ Nadahnuto i toplo ona govori i o Begićevu jeziku i stilu, njegovoj „*zakučastoj rečenici, njegovom prebogatim rječniku, gustini i toploti njegova izraza, kadifastoj mekoti njegove slike, dugačkoj putanji njegove metafore, zvučnom suglasju, odsjaju i mirisu njegove sinestezije.*“

Da je ova naša ugledna kritičarka bila proročanski dalekovida u ocjeni pjesničkih djela i stvaralačkim mogućnostima njihovih autora, svjedoči i njen esej „*Poezija Mile Stojića-poezija transmutacija*“, objavljen 1984, u kome govori o ontološkoj dubini i „*samorodnoj lirskoj metafizičnosti*“ Stojićeve poezije, o pjesnikovoj „*mekoj velurskoj sjeti u doživljaju svijeta, koja je takva i kad je taj doživljaj izrazito cerebralan, jer je pored toga uvijek i čulan*“, o „*miru plurala kroz spoj znanog i neznanog*“, o „*poetskoj onostranosti sugerisanoj podacima i koordinatama ovostranosti*“, o „*pretvaranju emotivnog u umjetničko, erotičkog u poetsko*“, o „*lirskoj cjelini koja uspijeva da dosegne veliki broj značenja i dočara nove mogućnosti lirskog...*“

Mile Stojić je od tada objavio niz sjajnih pjesničkih knjiga i, evo, ovih dana njegova najnovija zbirka stihova „*Večera bez politike*“ proglašena je u Zagrebu za najbolju knjigu poezije objavljene u 2005. u Hrvatskoj.

Ta zbirka je nazvana „*raskošnim kompendijem poetskog, intelektualnog, emocionalnog, filozofskog i empirijskog prognaništva i profinjene ometajuće tuge, koja na rijetko profinjen način raskrinkava dijabolične paradigme vremena i svijeta o kojem pjeva...kao lirski kultiviran govor, prezrenih, popljuvanih i izbrisanih, kao pouzdana kronika urušenog i usmrćenog svijeta, koji oskudijeva svime ali ne i ljudima...*“

Autorica eseja o poeziji transmutacija najavila je modernog pjesnika sa novim vizijama, čije će djelo zasjati u budućnosti sve novijim otkrićima i plodovima vlastite imaginacije.

Epoha u ogledalu „Suočenja“ (2)

„Čovjek je biće daljina“

Impresionira živa prisutnost i zračenje modernih ideja u esejima Hanife Kapidžić-Osmanagić o sudbini romana, poetskoj avangardi, kritici kao umjetnosti, odnosu kulture i zajedništva, televizije i knjige...

Govoreći o protoku novih ideja, o civilizaciji pisane riječi, autorica smatra da se nove ideje sve više zasnivaju na drugim transmisivnim medijima, te predviđa da će najvjerovatnije doći do simbioze s jedne i razgraničenja i preciziranja domena, s druge strane, između civilizacije pisma i civilizacije kompleksnog sintetskog, zvučnog, pogotovu vizuelnog izraza. No, „igre su daleko od toga da su već odigrane“ - dodaje.

Naglašavajući da se današnje potrebe veoma brojnih saznanja o modernoj umjetnosti, protežu na potrebu sve dubljih spoznaja o svijetu, društvu, istoriji, čovjeku, ona vidi kritičara kao modernog antropologa, pri tome zagovarajući potrebu veće tolerancije u susretu sa raznim estetikama, koje kritičar „*mora bar prepoznati i situirati, ne poreći im vrijednosti.*“ No, ona snažno potcrtava da „*kritika mora biti jedinstvena, kao i djelo, unikatna i neponovljiva i kao takva obavezno dio književnosti, a ne privjesak filozofije. Moglo bi se reći da kritika treba da bude ultrasvjesno prijanjajuća uz djelo.*“

Još jedna aktuelna tema kojoj je poklanjala pažnju: u izvrsnom eseju „*Vinuće ka budućem*“ Hanifa Kapidžić-Osmanagić razmatra odnos zajedništva i kulture ističući: „*Zajedništvo postoji tamo gdje su različiti tokovi*

ravnopravni, slobodno se izražavaju, prožimaju, uslovljuju, utiču jedan na drugi bez ugrožavanja, u smislu bogaćenja svih strana. Kultura se u svim društvima može posmatrati i kao složen proces obuhvatanja različitosti.“

A u jednom drugom eseju „Kultura-identitet-komunikacije“, s tim u vezi, piše: „Postojanje drugog, drukčijeg, u nečemu drukčijeg, proizvodi potrebu za preispitivanjem sebe, za samoidentifikovanjem.“

Čitava jedna epoha, posebno druga polovina XX stoljeća, sa svojim dramama i raskršćima, filozofskim, socijalnim, književnim teorijama, egzistencijalizmom, strukturalizmom, postmodernizmom, poststrukturalizmom... Bretonom, Sartreom, Camusom, Lacanom, Derridom, Foucaultom, Kristevom, Krležom, Barthesom, Beckettom, Bachelardom, Picasom, Dalijem, Chagalom, Tournierom, Malrauxom, Aragonom, Durasovom, Simone de Beauvoir, Saganovom, Assiom Djebar, zrcali se na stranicama „Suočenja“ u jednom osebujnom osvjetljenju i prepletu duhovnih i društvenih protivvrjeća, „sunčanog sloma intelekta“, uzleta i ponora imaginacije, apokaliptičnih slika svemirskih vizija...

Tu su u misaonim asocijacijama Baudelaire, Rimbaud, Dostojevski, Rilke...i refleksije o „novom humanizmu“, novom, „kritičkom“, „magičnom“ realizmu o „proširenom romantizmu“, o odjecima hispanoameričke književnosti, „baroknoj dokumentarnosti“ (u Danila Kiša), „paralelnim literaturama“ (svjedočanstva, sjećanja), o „ultrasvijesti“ kao potrebi istorijske budnosti, sve uokvireno mišlju da ništa nije dato jednom zauvijek, jer „sve je perfektibilno i čovjek je biće daljina“.

O snazi njezina uma i enciklopedijskoj širini intelektualnih horizonata govori i njen najnoviji esej Michel Foucault strukturalist i poststrukturalist, o filozofu koji je „najubjedljivije i najdalje išao u dekonstrukciju zasnova disciplinarnog društva, potčinjenog kapilarnoj kontroli pojedinca, pisca prepoznatljiva diskursa, koji ne liči na druge i koji i danas, dvadesetak godina nakon svoje smrti, u Evropi i Americi, i pogotovo u Americi, objedinjuje i uslovljava poststrukturalističko doba i postmoderno stanje“.

Važan i trajno inspirativan je i njen studijski prilog Prijedlogu programa projekta: *Bosna: istraživanja i razvoj*, u kome se zalaže, s nizom novih ideja, veoma dobro obrazloženih, za istraživanje književnosti na tlu Bosne i Hercegovine od najstarijih pisanih spomenika, preko privlačne zagonetke srednjeg vijeka do modernog doba, napominjući posebno da „srednjevjekovna Bosna još nije otkrila sve svoje tajne i ona i dalje priziva trezvene i časne istraživače.“

Posebno poglavlje života i aktivnosti Hanife Kapidžić-Osmanagić odnosi se na Sarajevo u vrijeme nacionalističke agresije i opsade devedesetih godina. Toj temi posvetila je i knjigu svojih „*Suočenja*“ s naslovom „*Sarajevo, Sarajevo...*“, sa uzbudljivom ispoviješću u kojoj kaže: „*Rat sam živjela kao i ostali, kao i sve Sarajlije. Teško. I još uvijek teško, na neki drukčiji način. Pomogla mi je solidarnost drugih ljudi i moja prema drugim ljudima. To je ono što daje snagu i što održava nadu u čovjeka. I pomogla mi je kultura. Kulturne manifestacije u najširem smislu riječi koje su drugi poklanjali Sarajevu i na čijem smo se plamenu grijali.*“ Nemoguće je, razumije se, u prigodnom članku obuhvatiti jedan plodan stvaralački život, jedno bogato razuđeno djelo, što može učiniti simpozij (naučni skup) vrsnih poznavalaca i poštovalaca djela Hanife Kapidžić-Osmanagić.

I da dodam iz vlastitog sjećanja: kao urednik Odjeka bio sam u prilici da u susretima koje sam imao sa Miroslavom Krležom, Ivom Andrićem, Mešom Selimovićem, Jurom Kaštelanom, Radomirom Konstantinovićem, Danilom Kišom, Elijem Fincijem, Oskarom Davičom, te Michelom Aubunom, profesorom Sorbone, Stefanom Moravskim, estetičarom profesorom Varšavskog univerziteta, od kojih su mnogi bili članovi Savjeta Odjeka, čujem veoma pohvalne riječi o esejima autorice „*Suočenja*“.

Zapisao sam i riječi Marka Ristića prilikom jednog našeg susreta u proljeće 1978.: „*Hanifa Sarajka i Evropljanka, mogla bi, u punom sjaju svoje inteligencije i svoga dara, održati književnu besedu i u slavnoj Francuskoj Akademiji, umniju, i sa svežijim idejama, nego mnoge što sam ih slušao i čitao.*“

P.S. Čitajući „*Raskršća*“ Midhata Begića i „*Suočenja*“ Hanife Kapidžić-Osmanagić osjećamo radost što u našoj književnosti postoje tako značajna i inspirativna djela, u kojima se vidi Bosna i Hercegovina i svijet, mi u svijetu i svijet u nama, u jarkoj svjetlosti epohalnih duhovnih strujanja. Kao što raduje, zbog istih razloga, i pojava višetomne „*Historije bosanske duhovnosti*“ Muhameda Filipovića, impresivnog pregnuća rijetkog i u kulturama sa dužom tradicijom, enciklopedijske riznice ideja, pogleda, reminiscencija, lucidnih opservacija, posebno u knjizi „*Epoha modernizacije*“, čiji značaj, vizije, vrijednosti, pa, razumije se, i potrebu izvjesnih dopuna i korekcija u budućim izdanjima, može svestrano i najbolje sagledati autoritativni naučni skup vrhunskih poznavalaca pojedinih oblasti složene i osjetljive materije o kojoj je riječ.

U tom horizontu treba vidjeti i cijeniti pojavu ovih dana novih značajnih dijela – *U zbilji vremena*, humanističkih eseja mudre i skladne misli Arifa Tanovića (knjiga priređena u čast njegova jubileja), Abdulaha Šarčevića

(impozantno filozofsko djelo u osam knjiga), Nikole Kovača (izvrsna moderna studija o evropskom političkom romanu i totalitarizmu), o kojima su na nedavnim promocijama kazane veoma pohvalne, inspirativne i sadržajne riječi, i o kojima će, zacijelo, još biti govora. Prvorazredan kulturni događaj je i objavljivanje književno-publicističkog opusa Ivana Lovrenovića u sedam knjiga.

Primjetno je narasla kod nas esejistička i studijska literatura u oblasti književnosti, filozofije, kulture. Veliki je broj autora iz svih naroda i svih prostora i njihovih značajnih ostvarenja, kojima smo dužni pokloniti pažnju, bez predrasuda, u duhu humanizma, koji je *„životna potreba našeg slobodnog zajedništva, u kome ničija osjetljivost nije povrijeđena i koji je širokogrudo otvoren i prijemljiv prema ranijim i najnovijim dostignućima, poteklim iz bilo kog našeg kulturnog i duhovnog izvora“* (Begić). No, to je tema za poseban osvrt i za autore koji imaju cjelovitiji uvid...

Čedo Kisić

Sadejstvo znanosti i umjetničke kritike

Muhamed Karamehmedović nikada nije dozvoljavao da život pored njega teče svojim širokim, mirnim tokom, on ga je razućivao u niz rukavaca koji su se spuštali niz litice vremena ljeskajući se na suncu, žuboreći i podižući temperaturu svakodnevlja za neki podiok više no što je to bilo uobičajeno, i, tako, sebe smještao u središte pažnje svoje okoline, činio se vidljivim i onda kada za to nije bilo razloga.

Postizao je to svojim „oštrim jezikom“ i izvjesnom oporošću koju je ugrađivao u svoje odnose sa okolinom i to je okolinu prisiljavalo da prema njemu zauzima ambivalentan odnos: pomalo je zazirala od njega i – poštivala ga. Uvažavala njegove kritičke sudove. S razlogom: oni su bili utemeljeni na znanju, analitičkoj prodornosti i, često, na intuiciji kojom je dokućivao tajnu objekta kojem je posvećivao svoju pažnju.

Njegova kritička misao je imala svoj sjaj u duginom spektru vrijednosti, ostvarivane u domenu likovne kritike čiji je luk nadsvođavao i povijesni luk razvoja domaćih likovnih umjetnosti. Ovaj luk likovne kritike u BiH začeo je još u anonimnim noticama u prvim bosanskohercegovačkim listovima što su se pojavljivali sredinom druge polovine devetnaestog stoljeća (prva štamparija, Sopronova, stigla je u Sarajevo 1866. godine), svoju određenu zrelost postizao u noticama koje je objavljivao Silvije Strahimir Kranjčević u „Nadi“ (često i nepotpisane), da bi taj plamen zrelosti prešao u naredno stoljeće u likovnim zapisima izvjesnog Mirka (pisani sa izuzetnom imaginativnom snagom), a zatim se širio likovnim kritikama Dimitrija Mitrinovića, Đoke Mazalića, Jovana Kršića, u čijem su se ozračju pojavljivali i kritički zapisi Jovana Palavestre i pjesnika Hamze Hume, koji će nastaviti pisati i nakon drugog svjetskog rata, a uz njega i niz drugih istaknutih bosanskohercegovačkih pisaca – Meša Selimović, Nika Milićević, Skender Kulenović, Slavko Mićanović.

Uslijediće, potom, zlatno doba bosanskohercegovačke likovne kritike u prvoj i drugoj deceniji druge polovine dvadesetog stoljeća kada se pojavljuje čitava plejada kritičara i povjesničara umjetnosti – Vera Jablan, Ljubica

Mladenović, Sida Marjanović, Smilja Šinik, Smail Tihić, Vefik Hadžismajlović, Žarko Vidović, Ognjen Vukelić, Zdravko Kajmaković, Boris Kandić, (u Banja Luci), Anđelko Zelenika (u Mostaru), a nešto kasnije će im se pridružiti i mlada Azra Begić. Razmah likovne kritike u Bosni i Hercegovini omogućavale su sve postojeće tribine, „*Oslobođenje*“ na prvom mjestu, a onda list „*7 dana*“, „*Odjek*“, „*Mlada Kultura*“, „*Svijet*“, časopisi „*Brazda*“, „*Život*“ i „*Izraz*“.

U tu gustinu likovnih promišljanja ušao je i Muhamed Karamehmedović. U svojoj zreloj i životnoj i stvaralačkoj dobi. „*Oslobođenje*“ mu je prvo ponudilo svoje stupce.

I on ga je prihvatio sa punom samosviješću. Odvažno. U suglasju sa očitošću njegova imena i prezimena. Jedan od prvih tekstova tiskan je u „*Oslobođenju*“ 27. septembra 1959. godine, pod karakterističnim nazivom „*Nove vrijednosti*“. Više se bez njega nije moglo. Sudio je, prosuđivao, vrednovao, sudovi su mu ponekad bili razantni, ali je znao, katkada, svoj sud tako umiriti da je svojoj misli davao lirsku auru. Ali je karakteristično da on nije išao u krajnosti, svoje kritičke sudove nije izvodio na ravan strogih opredjeljenja, prihvatio je zbiljnost stanja koje je vladalo u bosanskohercegovačkim likovnim umjetnostima u kojima su se preplitali raznovrsni aspekti likovnog oblikovanja, od onog klasičnog, sa bitnim realističkim odrednicama, likovno tragalaštvo, prihvatanje novih tendencija, koje su nalazile puteve do naših prostora, pa čak i do elemenata apstraktnog slikarstva. On nije bio pobornik određenih poetika već vrijednosti koje su ostvarivane u svakoj od njih. Nikada ni jednom djelu nije prilazio iz busije unaprijed određenih poetičkih usmjerenja.

Kakve kritičarske potencije nalazimo u prvom njegovom tekstu od kojega započinje naš interes za ukupno njegovo djelo? Rekli smo da tekst nosi naziv „*Nove vrijednosti*“. On nam omogućuje izvjesnu igru. Bez sumnje, intencija mu je da uputi znatiželjnika u one novine koje se nalaze u njegovom objektu, ali nama to omogućuje da u njemu iščitamo i ono što bismo, uslovno, mogli nazvati autoreferentnim: što tekst govori o svome autoru.

Tekst je objavljen u „*Oslobođenju*“ 27. septembra 1959. godine povodom prve samostalne izložbe slika Ismeta Mujezinovića u Tuzli. Karamehmedović se pridržavao zakonitosti novinske likovne kritike: da u prvi plan istakne pozitivne elemente izložbe, omogućujući čitaocu da stvori predodžbu izložbenog čina – prostor i povod postavke, motivi i neposredna organizacija materije, ali, odmah iza toga, kreće u traganje za onim što se krije iza površnog sloja – način koncipiranja atmosfere u koji se smješta motiv, i njena poetska transparentija, upravo to postavlja kao osnovni kriterij u umjetničkoj elaboraciji sadržaja, odmiče se od sadržajnog aspekta sa dominacijom ideološkog faktora, traga za umjetničkim slojem slike, bez obzira

što se radilo o slikaru koji je bio glavni protagonista sužene vizure umjetničkog govora, svedenog na glorifikaciju vanumjetničkih faktora slike.

Karamehmedović je, zapravo, spašavao umjetnika od njegove ideološke zarobljenosti, otkrivao one dimenzije u kojima se umjetnički agon oslobađao beočuga koji su umjetnost svodili na „*ancilla*“, služavku nečemu što je bilo izvan umjetnosti. On uviđa snagu bojenog faktora u slici koja izlazi iz okvira atribucije predmetnog sloja slike, osamostaljuje se i, svojim unutarnjim potencijama, gradi atmosferu, oblikuje „*zreli kolorit*“ u kojem „*ljubičasti, žuti i sivi tonovi boja dočaravaju nestvarnu atmosferu*“. Najzad, ono što će postati generalna oznaka stvaralaštva Muhameda Karamehmedovića jeste – rečenica zgusnutih značenja, bez praznih hodova, parafraziranja tuđih mišljenja, korištenja ustaljenih klišeja i sveopćeg manirizma.

Ali ovim tekstom započinje još jedna odredba njegovih likovnih prosudbi: pored toga što je na sebe preuzeo ulogu „*baždara*“ umjetničkih dometa koje su ostvarivali bosanskohercegovački umjetnici, on postaje i kroničarem tih zbivanja u jednom stanovitom vremenskom periodu od oko dvije – tri decenije. Njegove likovne kritike imaju i svoju horizontalnu i svoju vertikalnu dimenziju, one daju presjek određenog trenutka, ali i opstojnost određenih vrijednosti kroz vrijeme.

I to će biti vrlo intenzivno sve do otvorenja Akademije likovnih umjetnosti u Sarajevu (1972) kada postaje njen prvi dekan i, sa istom zdušnošću, se predaje pedagoškom radu. U tom periodu, kada se intenzivno bavio likovnom kritikom, samo je u „*Oslobođenju*“ objavio oko stotinu tekstova, a bio je saradnik i niza drugih likovnih tribina na tadašnjem ex-jugoslavenskom prostoru (bio je saradnik i nekih slovenačkih likovnih tribina). Među tim njegovim djelima nalaze se i neka koja idu u sami vrh povijesti bosanskohercegovačke likovne kritike. Tu su, bez sumnje, tekst o sarajevskoj „*Hagadi*“, studija o Mersadu Berberu (objavljena u jedanaestom broju sarajevskog „*Života*“ 1976. godine), studija o Dževadu Hozii...

U svome kritičarskom radu se oslobađao klišetiranih formulacija eksperata koji u jednom djelu vide, i razumiju, sve ono što predstavlja tehnološki proces, a ne i dušu samog djela.

A on je, upravo, u svojim likovnim kritikama, najčešće, tragao upravo za tom dušom, iskakao iz ustaljenog reda, ostajao vjeran svome „*oštrom jeziku*“, očuvavao i njegovao svoju pronicljivost kojom je svoju likovnu kritiku uvijek stavljao negdje na razmeđu kritičkog zapisa i esejističke snage oblikovanja teksta. Svojoj kritici je uvijek obezbjeđivao određeni stepen literarnosti gustinom izričaja i dinamiziranjem i širinom rečeničkih perioda, sagledavajući jedno likovno djelo i u ravni njegove tehnološke izvedbe, ali i u

ravni značenjskog polja u kojem se očituje i spiritualnost umjetničkog djela. Time likovna kritika Muhameda Karamehmedovića ispunjava one zahtjeve koji se, po nekoj čudnoj uredovnosti, previđaju: da se kritika, ma o čemu govorila, ako je uistinu to za što se izdaje, u određenom vidu odvaja od svoga referenta, potaje samoreflektirajuća, poprima determinante nove umjetnine i kao umjetnica, smješta se u domen književne tvorevine, postaje književnost!

Jer, da bi stekla determinaciju književne umjetnine, kritika se ne mora baviti samo književnom problematikom, može se baviti svim problemima duhovne djelatnosti čovjekove, dakako, ako posjeduje kvalitete za takvu determinaciju, ako je u sebe ugradila komponentu duhovnog. Tu komponentu duhovnog posjeduje likovna kritika Muhameda Karamehmedovića. Bar u onim svojim najuspjelijim eksponiranjima.

Glavno djelo stvaralačkog aktivizma Muhameda Karamehmedovića jeste njegova monumentalna studija o umjetničkoj obradi metala kod nas u vrijeme osmanske uprave, pisana najprije kao doktorska teza 1965. godine, odbranjena na ljubljanskom univerzitetu, i kasnije, sa izvjesnim izmjenama i dopunama, štampana u prestižnoj biblioteci „*Kulturno nasljeđe*“ sarajevskog izdavača „*Veselin Masleša*“ (Muhamed A. Karamehmedović, „*Umjetnička obrada metala*“, *Sarajevo, 1980.*). To je znanstveno – istraživački rad, realiziran u dvije ravni: tekstualnoj i likovnoj. One se, nesumnjivo, nalaze u određenom hijerarhijskom odnosu, likovna se ravan podređuje tekstualnoj, međutim, obilje i promišljenost u izboru likovnog materijala dovelo je do žive korespondentnosti sa tekstualnom ravni i tu hijerarhijsku relaciju svelo na najmanju moguću mjeru. Likovni dio razuđuje do pune plastičnosti vizualni aspekt komunikacije, tekstualna, pak, ravan produbljuje i dovodi do pune svijesti ono što nam je vizualno predstavljeno.

I već tom svojom kompozicionom određenosti ova se studija predstavlja svojom izuzetnošću. U svakom slučaju, Muhamed Karamehmedović je ponudio jedno djelo koje nas zadovoljava i svojom kompozicionom određenosti, svojom metodološkom razradom, ali, iznad svega, s ovim djelom smo u prilici da u punom svjetlu sagledamo svojevrsno bogatstvo našeg duhovnog nasljeđa o čijim vrijednostima smo imali određene predstave, ali ukupnu svijest smo stekli tek ovom studijom.

Materiju svoje studije Muhamed Karamehmedović je razveo u niz naslova, segmentirajući pojedine probleme kao cjeline koje su se mozaično slagale u ukupnu kompoziciju knjige. Mi bismo, pak, zbog punije preglednosti, mogli izdvojiti tri cjeline: uvodni dio, u kojem se razmatra situacija prije dolaska Osmanlija u naše krajeve, zatim period zanatskog rada u vrijeme osmanske uprave kod nas, i završno poglavlje koje je autor formulisao u sintagmu: „*Estetsko–likovni aspekti i filozofija forme*“.

U prvom dijelu on pomno osluškuje do tada stvorenu literaturu o problematici obrade metala, čini svojevrsni rezime onoga što je o datom problemu do tada napisano akceptirajući one momente koji su bili očiti. Po tim saznanjima, u srednjevjekovnoj Bosni postojala je zanatska djelatnost, a s njome i određena umjetnička obrada metala.

Međutim, vrlo rano, znatno prije nego što je Bosna potpala pod osmansku upravu, dolazilo je do utjecaja sa Istoka na to zanatstvo. Ali ti utjecaji nisu bili jednosmjerni: koliko god su utjecaji sa Istoka vršeni na domaće zanatstvo, toliko je i domaće zanatstvo vršilo utjecaj na premodulaciju usvojenih utjecaja.

Druga distinkcija, istaknuta u ovom dijelu, apostrofira saznanje da su umjetnički obrađeni predmeti i oprema, na dvorovima srednjevjekovnih bosanskih velmoža i vladara bili importovani iz Dubrovnika, Dalmacije i Italije. Ova distinkcija je dvoznačna: s jedne strane, ona signira činjenicu da umjetničke obrade metala u srednjevjekovnoj Bosni nije bilo, ili, ako je i bilo, ona nije udovoljavala razvijenom ukusu našeg feudalnog sloja. Ovu dilemu autor posredno razrješava: domaća feudalna klasa, da bi istakla svoju moć, radikalno prekida svoje odnose sa domaćom tradicijom i poseže za tuđim da bi se i time distancirala od „puka“ i približila se duhu i ukusu zapadne kulture.

Stvarni dometi domaće produkcije je nisu zadovoljavali bez obzira što o njihovoj vrijednosti, na svoj način, svjedoče i stećci, a i činjenica da su brojni ljudi naših krajeva odlazili u Dubrovnik i druge primorske gradove na izučavanje zanata i umjetničke obrade metala.

To potvrđuje i druga distinkcija koja posvjedočuje dugu tradiciju domaće obrade metala i postojanje osobene tehnologije, korišćene u toj obradi, ali i to da su Bosna i Hercegovina ustrajno bile pod utjecajem i Istoka i Zapada, odakle su prihvatane i nove tehnologije. Ovu distinkciju autor potvrđuje i analizom nekoliko artefakata koji potječu iz tih predosmanskih perioda (Kandilo u crkvenom muzeju u Mostaru, Zvono u Muzeju samostana u Livnu, Čaša iz samostana u Fojnici, sa posebnom pažnjom će opisati kotlić iz Kraljeve Sutjeske).

Pa ipak, radikalne promjene će nastupiti nakon uspostave osmanske uprave u našim krajevima. To će sa sobom donijeti nove materijale za obradu (bakar), nove tehnologije (napr. kose ureze) i čitav arsenal dekorativnih formi, među njima i arabesku (zanimljiva je Karamehmedovićeva tvrdnja da su arabesku pronašli Turci a ne Arapi i da bi ovaj motiv bilo „*pravilnije nazvati ga 'turkeska'*„). Shodno tome i Karamehmedović radikalizira svoju

metodologiju: umjesto literature, svoja istraživanja zasniva na dokumentaciji, čak i na dokumentaciji na turskom jeziku i na arheološkim istraživanjima na Bobovcu.

Takvom preorijentacijom on ustanovljuje da se, prvih godina osmanske uprave, ne pominju neki zanati, niti zanatlije, orijentalnog porijekla koji će kasnije biti dominantni, i time se očitovala činjenica da sa osmanskim regimentama u Bosnu nisu dolazile i osmanske zanatlije, da su se, u prvo vrijeme, Osmanlije oslanjale na domaće zanatlije, da će to vrijeme „*inkubacije*“ trajati do kraja 15. stoljeća, do trenutka dok se u našim krajevima ne uspostave naselja orijentalnog gradskog obilježja. Dakako, precizna granica se ne može uspostaviti, ali „*već početkom XVI vijeka promjene su očigledne kako po vrsti predmeta koji ulaze u svakodnevnu upotrebu, materijalu, tehnici izvedbe, tako i po formalnoj obradi, načinu ukrašavanja, po motivima, organizaciji proizvodnje, nazivima pojedinih proizvoda i, analogno ovome, profesija*“, i „*postupno sve više se gube stari nazivi za pojedine vrste zanatlija i zlatara koji se već polovinom XVI stoljeća nazivaju kujundžije i to ne samo zlatari koji su primili islam, nego to postaje općeprihvaćeni naziv za ovu specijalnost u svim konfesijama*“.

Ipak, to nije značilo da su stari oblici proizvodnje potpuno nestali, o čemu svjedoči i „*procvat hercegovačke zlatarske radionice u XVI vijeku... koju nasljeđuje, u XVII vijeku, sarajevska zlatarska radionica*“. To je jedno od bitnih čvorišta čijem je razrješenju i Muhamed Karamehmedović dao svoj određeni obol u kojem se očitovao susret dvije civilizacije, usvajane novine, ali očuvan i kontinuitet, koji će, u daljem svome razvoju, nadgrađivati i usvojene forme, i nekim svojim oblicima podsticati razvoj nekih turskih formi.

U tom pogledu Karamehmedović apostrofira domaće minijaturiste koji će dati veliki doprinos osmanskome minijaturnom slikarstvu u XVI stoljeću sa najistaknutijim imenom toga vremena – Osmanom Nakašom. To će slikarstvo u XVII stoljeću prerasti u osobenu školu „*kitnjastog stila*“ sa glavnim predstavnicima – Vejsilom iz Skoplja, Sabitom Užićaninom i, najvećim među njima, Nergisijem iz Sarajeva.

Ovim svojim stavovima Muhamed Karamehmedović, na svoj način, oponira već ustaljenom mišljenju o ranom dolasku osmanskih majstora u naše krajeve. Uporište za svoje stavove traži u dokumentaciji, a u njoj nema pomena o dolasku osmanskih majstora u naše krajeve. Kada, pak, bude ustaljena proizvodnja ukrasnih predmeta u metalu i kada se za te zanatlije ustali naziv „*kujundžija*“, Karamehmedović naglašava doprinos Srba u Sarajevu i Foči (Hoći) razvoju ove zanatsko – umjetničke forme.

Na sljedećih više od 300 stranica će, vanrednom brižljivošću istraživati sve aspekte razvoja umjetničke obrade metala u vrijeme osmanske uprave u Bosni i Hercegovini, razdijeliti materiju na nekoliko podcjelina sa naslovima: „*Radionice, tehnike, materijali i vrsta proizvoda*“, zatim „*Orijentalni metal, motivi, njihovi izvori i uticaji*“, „*Autohtoni oblici i orijentalna ornamentika*“.

Međutim, dragocjenost ove studije se ne ogleda u njenoj povijesnoj dimenziji, već u lucidnoj analizi pojedinih artefakata, čija bi se punina mogla u punoj mjeri sagledati kada bi se izdvojili u zasebnu cjelinu.

To su istinski biljuri analitičke prodornosti u samu strukturu oblikovne forme i sa jasno izvedenim estetičkim prosudbama koje će, na kraju, sažeti u poglavlju „*Estetsko-likovni aspekti i filozofija forme*“ u kojem će zaključiti da je u ovom segmentu naše duhovne baštine ostalo malo djela, ali ona koja su ostala „*simboliziraju to vrijeme (vrijeme osmanske uprave u našim prostorima, primjedba V.V.), i nenametljivo odražavaju specifičan vid primijenjene umjetnosti što dobrim dijelom sačinjava opšte kulturno stvaralaštvo tog vremena i, ujedno, predstavlja individualne kreacije naših ljudi*“ i prerasta u „*pravu riznicu neiscrpnog broja izvrsnih rješenja forme i ornamentalne kompozicije u kojoj se skladno smjenjuju bogatstvo tradicije i istočnjačke fantastične flore i geometrije*“.

A, da bi sve to temeljito promislio, Muhamed Karamehmedović je morao u pomoć prizvati niz znanstvenih disciplina: historiju Bosne, historiju zanatstva u Bosni, historiju naroda Srednje i Prednje Azije, historiju umjetnosti, etnologiju, filozofiju, estetiku itd.

Osnovno načelo, pak, kojega se morao držati jeste svijest da je svaka forma živi organizam i, bez obzira na snagu njene kodifikacije u nekim razdobljima njenog razvoja, krije u sebi protejsku moć ustrajnih mijena, apsorbirajući u sebe beskrajne poticaje iz neposredne okoline koji su se sprežali u nova saznanja, i prekoračivali u prostor „*novih pronalazaka, novih materijala, formi i ornamentike, što se, u novoj harmoničnoj sintezi autohtonog motiva i orijentalnih formi, javlja kao pomjeranje od do tada važećih principa, u izvjesnom smislu, kao njihova negacija ili, u mnogim slučajevima, kao afirmacija – nove realnosti*“.

Lepeza pitanja koja je Muhamed Karamehmedović postavljao u ovoj svojoj studiji, daleko je šira od onih kojima smo mogli posvetiti pažnju u ovom našem zapisu, on u svoju znanstvenu i umjetničku prosudbu uključuje i problematiku arhitekture, kaligrafije, govori o obradi i drugih materijala osim metala, zadire u duhovna prostranstva i drugih naroda koji su, na bilo koji način, dolazili u doticaj sa umjetničkom obradom metala u Bosni i Hercegovini.

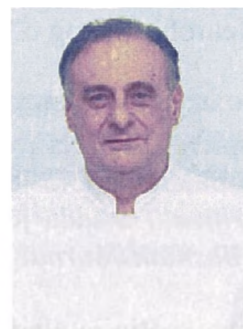
Ono što je nas interesiralo jeste pokušaj sagledanja metodološkog načina promišljanja materije kojom se bavio, sagledanje povijesnih dimenzija razvoja umjetničke obrade metala u vrijeme osmanske uprave u Bosni i Hercegovini i snaga pronicanja u umjetničke domete obrade metala i njene estetičke rezonance. A iznad svega je dominirala osnovna činjenica: da smo ovom studijom došli do pune samosvijesti o vrijednosti jednog značajnog segmenta naše duhovne baštine - umjetničke obrade metala, koja nije gubila, iz svojih horizonata, i svoju upotrebnu vrijednost, ali je imala snage da se oslobodi beočuga puke upotrebnosti i vine se u čiste prostore Umjetnosti.

I sve putanje kojima se kretao u istraživanju problema kojim se bavio sveo je u završni paragraf poglavlja „*Estetsko-likovni aspekti i filozofija forme*“:

„Linija vizantijske čipke, slonovače i metala pretvarala se, u jedinstvu naturalističke romanske linije, u snažni i izražajni moto bosanske jeretičke plastike da bi, preko nemirnog renesansnog bogatstva slobodnih motiva i gotske uznemirene linije relikvijara, kivota i putira, prešla na orijentalno oblikovanje beskonačne skale formi što žive, uporedo i u zajednici istih afiniteta, u vrijeme pune afirmacije umjetničke obrade raznih vrsta i oblika – u jeku sasvim nove strukture vizije“.

Za Muhameda Karamehmedovića se uistinu može reći da je postao ne samo prosuditelj vrijednosti koje su ostvarivane u ovom našem podneblju, već i kroničar stvaranja tih vrijednosti. Njegovi kritički sudovi su imali i sinhronijsku i dijahronijsku dimenziju, sagledali ono što se stvaralo u ravni trenutka u kojem se zatjecao, ali prelazio i u sljedeće trenutke, oblikovao svoju kontinualnu nit, upotpunjavao joj dimenzije, i sve ga je to, na kraju i dovelo tamo gdje se danas nalazi – u našoj Palati besmrtnih.

Vojislav Vujanović

Prvi specijalista neurohirurg u Bosni i Hercegovini

Dr. Faruk Konjhodžić je rođen 1936. u Mostaru. U Sarajevu je završio osnovnu školu i gimnaziju 1953. godine, te se upisao na Medicinski fakultet koji je završio 1959. (prosjeak 9,6). Najprije je radio kao ljekar opće prakse u ambulanti „Vratnik“, da bi zatim postao prvim upravnikom novoizgrađene Zdravstvene stanice na Vratniku. 1962. godine započeo je specijalizaciju iz opće hirurgije na Hirurškoj klinici u Sarajevu. Položivši specijalistički ispit, 1966. godine radio je kao ljekar specijalista na Odjeljenju za opću i abdominalnu hirurgiju. Odatle je otišao na specijalizaciju iz neurohirurgije, najprije u Beograd, a potom u London na *Atkinson Morle Hospital*, koja je tada bila ogranak *St. Georges Hospital*. Konačno je kompletirao specijalizaciju iz neurohirurgije na *Sahlgrenska Sjukhuset* u Goteborgu, Švedska.

Dr. Konjhodžić je time postao prvi specijalista neurohirurg u Bosni i Hercegovini, a 1. marta 1970. je počelo sa radom prvo samostalno neurohirurško odjeljenje u Bosni i Hercegovini, kasnija Klinika za neurohirurgiju, na kojem je dr. Faruk Konjhodžić radio sve do odlaska u penziju 1. novembra 2001. Dr. Faruk Konjhodžić osnivač je moderne savremene neurohirurgije u Bosni i Hercegovini. Prve operacije na mozgu, kičmenoj moždini, perifernim živcima, upotrebljavajući operativni mikroskop ili radeći bez njega, on je izveo ili osmislio. Prvog novembra 2001. napustio je Kliniku, navršivši 65 godina i ostavlja je kao dobro organiziranu i veoma uspješnu.

Magistarski rad o ehosonografiji centralnog nervnog sistema odbranio je na Medicinskom fakultetu u Sarajevu 1972., a doktorsku disertaciju o enzimima cerebrospinalnoga likvora i kod čitavog niza neurohirurških kondicija odbranio je 1974. kada je i biran za docenta. Potom je bio biran za vanrednog, a poslije četiri godine i za redovnog profesora hirurgije na Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Na više fakulteta je predavao kao visiting profesor (*Medicinski fakultet i Tuzli, Garyounis University, Bengazi, Libija Temple University, Philadelphia, USA, School of Medicine, University of Manchester*). Pred početak agresije na Bosnu i Hercegovinu boravio je dva

mjeseca na *Hamad Medical Corporation* u Kataru, gdje je bio šef Neurohirurškog odjeljenja, da bi se 1. aprila 1992. vratio u Sarajevo.

Dr. Konjhodžić je bio član mnogobrojnih komisija za specijalističke ispite, magisterije i doktorske disertacije, recenzent čitavog niza knjiga i publikacija. Bio je član Redakcije i zamjenik glavnog urednika „*Medicinskog arhiva*“, a sada je član Redakcije „*Medicinskog žurnala*“, „*BIMA Journal*“, „*Bosnian Journal for Basic Sciences*“.

Bio je član Training Committee Evropskog udruženja neurohirurga. Od prije rata (1991) bio je šef Katedre za opću i ratnu hirurgiju. Neurohirurgiju i opću hirurgiju predavao je studentima medicine i stomatologije od izbora za docenta. Od 1975. godine predavao je na Visokoj Zdravstvenoj školi predmet urgentnu medicinu. Metodologiju naučnog istraživanja predavao je na Postdiplomskom studiju Medicinskog i Stomatološkog fakulteta u Sarajevu dugi niz godina.

Do sada je samostalno objavio 13 knjiga, devet doprinosa u tuđim knjigama i 200 stručnih i naučnih radova, samostalno ili u saradnji, koji su publicirani u časopisima diljem svijeta na nekoliko jezika. Neke knjige (*Principi i praksa urgentne medicine*), doživjele su sedam izdanja i tri verzije.

Dr. Konjhodžić je nosilac mnogobrojnih priznanja, plaketa, zahvalnica i odlikovanja. Dobitnik je *Šestoaprilske nagrade Grada Sarajeva i 27-julske nagrade Bosne i Hercegovine*, za neurohirurške inovacije i inauguracije, nosilac je nagrade „*Veselin Masleša*“ za naučno djelo, nagrade Izdavačkog preduzeća „*Veselin Masleša*“ za najbolju knjigu, *Ordena rada sa zlatnim vijencem, tri Plakete Univerziteta, tri Povelje Univerziteta, dvije Povelje Medicinskog fakulteta u Sarajevu*. 1998. je dobio počasni doktorat na *La Roche College u Pittsburgu, USA*, a 1994. godine je biran za dopisnog člana Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

U dva mandata je bio generalni direktor Kliničkog centra u Sarajevu, direktor Instituta za razvoj Kliničkog centra u jednom mandatu, jer je sa tog mjesta otišao na mjesto generalnog direktora, te je pet mandata bio direktor Klinike za neurohirurgiju. Njegovi mandati kao generalnog direktora karakterizirani su stručnim radom i daljim napretkom struke što je rezultiralo otvaranjem novih kapaciteta i to: Instituta za naučnoistraživački rad, Centra urgentne medicine, Klinike za kardiohirurgiju, Odjeljenja za bračni sterilitet, Odjeljenja za tumore hipofize, Centralne sterilizacije, Odjeljenja za interventnu dijagnostiku u kardiologiji, Odjeljenja za interventnu kardiologiju, linearnog akceleratora, magnetske rezonanse, Odjeljenja za molekularnu biologiju,

Endoskopsku hirurgiju, itd. Katedra za hirurgiju ima danas 12 nastavnika iako je u ratu ostala sa svega tri.

Kao dopisni član Akademije nauka i umjetnosti je nastavio svoju jako plodnu aktivnost. Bio je nosilac projekta o ratnim povredama, koji je uspješno realiziran i završen, te je izašlo nekoliko monografija po različitim tematskim oblastima. Najprije je izašla njegova monografije o neurohirurškim povredama u ratu koja je doživjela dva izdanja, izdanje na bosanskom i izdanje na engleskom jeziku.

Akademija nauka je suizdavač i prvoga Rječnika medicinskih termina na bosanskom jeziku koji ima oko 900 strana i prvi je kompletan rječnik u ratu, osim medicinske terminologije poslije Leopolda Gluecka, na našim prostorima. U toku svoje aktivnosti kao član Medicinskog odjeljenja ANUBiH postao je i počasnim doktorom nauka na Univerzitetu u Pittsburghu, u Sjedinjenim Američkim Državama, te je i predavao na tom univerzitetu. Postao je predsjednikom Odbora za hirurgiju koji je održao do sada četiri simpozijuma pod pokroviteljstvom ANUBiH na kojima su razmatrane teme o ratnim povredama, o iskustvima u reparatornoj hirurgiji, decidirano se odgovorilo na pitenje da li tumora ima više u BiH nego prije rata.

Taj treći simpozijum, osim činjenice o učestalosti tumora svih lokalizacija sa hirurškog aspekta, pokušao je dati i odgovore na postojanje tzv. balkanskog sindroma, odnosno odgovor na pitanje da li ljudi koji dolaze sa Balkana, ranije i češće obolijevaju od tumora. Konačno, četvrti simpozijum se bavio temom o kongenitalnim manama. Izašla su tri sveska Posebnih izdanja sa radovima ovih simpozijuma u kojima je dr. Konjhodžić jako zastupljen. Postao je sekretar Medicinskog odjeljenja, član Predsjedništva ANUBiH. Bio je član redakcije Radova ANUBiH Medicinskog odjeljenja, a poslije smrti akademika Rezakovića i glavni urednik.

Aktivno sudjeluje u radu Odjeljenja i pomaže organizaciju svih simpozijuma koje organizira Odjeljenje (o mikologiji, o prionima, o jodnom deficitu, o akademiku Hukoviću i sl.). Medicinski je urednik buduće enciklopedije BiH. Poslije izbora u ANUBiH, osim monografije o ratnim povredama, Rječnika medicinskih termina na bosanskom jeziku, izašla je i velika *Opća hirurgija* (preko 1000 stranica koja uključuje 23 ljekara hirurga) gdje je dr. Konjhodžić glavni redaktor i pisac najvećeg broja poglavlja, a koja predstavlja prvi takav doprinos na našim prostorima. Posljednja njegova knjiga je Uvod u metodologiju naučnoga istraživanja.

Već i sam pristup organizaciji neurohirurške klinike ukazuje na osmišljen i sustavan rad dr. Konjhodžića kako na odabiru i odgoju kadrova tako

i neophodnih pomagala u dijagnostičke i istraživačke namjene. Takav postupak sistematskog približavanja iskustvima klinika na kojima je radio doveo je do visoko pozicionirane Klinike za neurohirurgiju, ali i dao impuls razvoju ostalih disciplina koje su morale slijediti njegov rad i biti u toku zbivanja u struci i nauci u svijetu.

Njegovo interesovanje i istraživanje moždanog likvora i fermenta ukazuje na originalan pristup bolesnicima moždanog sistema koji traže hiruršku intervenciju, koja već i sama po sebi predstavlja veoma zahtjevan fizički i psihički napor, što je urodilo plodom jer je neurohirurška klinika i brojem specijalista i načinom rada dala bogat rezultat u tretmanu pacijenata. Broj specijalizanata koje je odgojio dr. Konjhodžić i osoblja koje je odgojio, očito govore o kakvoj se kvaliteti neurohirurške klinike radi, a povuklo je mnoge druge klinike i institute na veću aktivnost i modernije poglede. K tome, veoma česti kontakti sa mnogim zemljama u kojima je dr. Konjhodžić stekao svoje iskustvo i dalje su govorili o zadržanom interesu za sticanjem dodatnih iskustava, koje je on objavio u svojim brojnim radovima.

Ti radovi su odraz njegovog rada i stečenog iskustva i stavljeni su na uvid svjetskoj javnosti koja ih cijeni o čemu svjedoče mnogobrojni pozivi na suradnju i traženje pomoći u rješavanju mnogih problema vezanih uz neurohirurške intervencije.

Neuobičajeno za hiruršku disciplinu, dr. Konjhodžić je plodan autor rasprava i naučnih tema koje tretiraju ne samo užu neurohirurgiju, nego i daleko šira područja, a posebnu pažnju posvećuje istraživačkom radu. Metodološki točno određeno govori o načinu rada u istraživanju problema sa kliničkim pacijentima, gdje svoje bogato iskustvo predaje drugima, otvara probleme koje kliničari moraju verifikirati naučnoistraživačkim metodama i na taj način postavlja pravu mjeru u radu i neurohirurške, ali i drugih disciplina.

Stručna i znanstvena javnost je uočila vrijednost tih rasprava i razmišljanja, ali i iskustva od iskusnog kliničara i njegovog pristupa, te odatle i veliki broj izdanja pojedinih knjiga. Odjeljenje medicinskih nauka je pokazao razumijevanje i poticalo i ostale napore u radu pojedinih odbora i održavanju određenih javnih sastanaka, a veliki doprinos je njegov spisateljski rad u Rječniku medicinskih naziva, koji ne samo svojom obilnošću tumačenja pojmova nego i originalnošću, ukazuje na široko znanje iz opće i specijalne medicine i pruža neizostavnu pomoć svim zainteresiranim, ne samo iz oblasti medicine. Organiziranjem nastave i pružanja pomoći kod osnivanja urgentne medicine, razumljivo uz davanje znanstvenog iskustva u tome, dao je veliki doprinos i među studentima i liječnicima u ovom važnom sektoru koji

svakodnevno traži, ne samo brzu intervenciju, nego i sva novija saznanja iz tog segmenta medicine.

Dr. Konjhodžić je predstavio svim zainteresiranim zbivanja u našoj zemlji obradom posljedica rata na njemu svojstven način, te posebno temu problema tumora, što je danas aktuelni problem i u drugim zemljama svijeta. Brojna gostovanja na nizu klinika u zemlji i inostranstvu, kao i visoko priznanje Medicinskog fakulteta u Pittsburgu, zvanje počasnog doktora nauka jasno ukazuje na priznavanje kvaliteta neurohirurga i znanstvenika, kojeg odlikuje izvanredna organizacija ne samo neurohirurgije u Sarajevu, nego i niza ostalih „pratećih“ instituta, i veliki i sistematski razvijen istraživački rad, koji je omogućio nizu generacija medicinara uvid u problematiku medicine i istraživačkog rada u njoj. Njegova širina se ogleda i u sagledavanju problema ostalih dijelova-grana medicine kroz razumijevanje i poticanje ostalih programa Odjeljenja medicinskih nauka u Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine.

Ladislav Ožegović

Karavan je duži od svakog rukopisa

Odsjek za komparativnu književnost i bibliotekarstvo Filozofskog fakulteta u Sarajevu ispratio je u mirovinu svog najuglednijeg i najomiljenijeg profesora dr. Tvrtka Kulenovića, gotovo istodobno sa njegovim izborom za redovnog člana ANUBiH.

Dvije su se znanstvene institucije – Univerzitet i Akademija, u vremenskoj koincidenciji dvaju suprotno usmjerenih postupaka - umirovljenja i izbora u redovno članstvo, susrele u pokretanju vlastitih procedura vrednovanja doprinosa ovog profesora, znanstvenika i književnika bosanskohercegovačkoj kulturi. Upravo u ovoj točki životnog puta akademika prof. dr. Tvrtka Kulenovića, pišući referat za njegov izbor u zvanje profesora emeritusa, kao njegova bivša studentkinja a sada kolegica, oživjela sam svoja sjećanja na studentske dane, kada je profesor Kulenović i meni kao i mnogim drugim studentima/icama naprosto širom otvorio i vrata i sve moguće putove po nezamislivim krajolicima književnosti.

U ovom našem svijetu stalno izloženom dvostrukoj prijetnji iluzornih idealizacija s jedne strane, i totalnih relativizacija s druge, prava je radost i neopisivo zadovoljstvo posvetiti nekoliko stranica svome profesoru i jednoj izuzetnoj ličnosti čiji je uticaj na kulturnoj sceni BiH možda još uvijek nedovoljno vrednovan i osviješten, ali se da izmjeriti već i brojem spisatelja/ica i znanstvenika/ica, bivših i sadašnjih studentica i studenata, koji će se čitajući ovo podsjetiti: da, Tvrtko Kulenović je dio i mog života i moje vlastite karijere. Uostalom, svi smo mi na Odsjeku za komparativnu književnost i bibliotekarstvo njegove/i učenice/i, svima nam je bio formalno ili neformalno mentor i, što je i najvažnije, svi smo različiti jer se ne radi o uticaju koji stvara zatvorenu dogmu škole, već otvoreni svijet mogućih susreta.

Za vrijeme njegovog dugog i plodnog nastavničkog angažmana koji počinje kad i osnivanje Odsjeka za komparativnu književnost i bibliotekarstvo (tada Odsjek za opću književnost, teatrologiju i bibliotekarstvo), akademik Tvrtko Kulenović je u svojim predavanjima o svjetskoj književnosti, poučavao zahvaćanju u ono dobro koje ona sobom donosi, dobro razumijevanja da su, kako bi rekao Agamben, duševna stanja u povijesti pojedinca ono što su epohe za povijest. Njegov je istinski akademski angažman uvijek bio povezan sa htijenjem da vlastito ogromno znanje nesebično daruje a ne nametne svojim studenticama i studentima i tako, plijeneći njihovu nepodijeljenu pažnju svojom erudicijom, probudi njihov vlastiti kreativni potencijal koji bi zatim uvijek toplo podržavao i nakon što bi oni/e izašli iz njegove učionice.

Veoma je važno ne zaboraviti i da je profesor Kulenović bio sudionik važnih razvojnih momenata Univerziteta u Sarajevu, kao što je osnivanje i konceptualno profiliranje Odsjeka za komparativnu književnost, teatrologiju i bibliotekarstvo 70-tih godina, te da je niz godina aktivno podržavao razvoj italijanistike na Odsjeku za romanistiku, da je učestvovao u procesu osnivanja Akademije scenskih umjetnosti u Sarajevu na bazi potencijala razvijenih u okvirima teatrološkog usmjerenja studija svjetske književnosti.

U svim ovim slučajevima on je bez ograda prihvatao dodatna opterećenja, kako bi se omogućio razvoj znanstvenim disciplinama i obrazovao kadar sposoban da na sebe preuzme odgovornost za promociju i usvajanje znanja koja odgovaraju najvišim standardima studiranja u svijetu.

Akademik prof. dr. Tvrtko Kulenović predavao je i na prvim organiziranim poslijediplomskim studijama iz književnosti na Univerzitetu u Sarajevu pred sam rat u BiH, kao što je to nastavio raditi i na poslijeratnim ciklusima ovog studija na Filozofskom fakultetu.

Profesor Tvrtko Kulenović predavao je i na Akademiji umetnosti u Novom Sadu i Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu. Učestvovao je na brojnim međunarodnim skupovima, od Okruglog stola o azijskom teatru u Bejrutu 1969.g. do razgovora o istočnoeuropskom teatru u Taormini na Siciliji 1999.g. Kao predstavnik Sterijinog pozorja 1982.g. boravio je u Kini. U dva je navrata u okviru Fulbrightove fondacije bio gostujući profesor na univerzitetima u USA (1981.g. *Rutgers University*, 1987.g. *University of Florida*). Od 1996. do 1999.g. u Americi je bio angažovan na projektu „*Psihijatrija, genocid i svjedočenje*“ *University of Illinois at Chicago* kao gostujući profesor. U okviru ovog projekta organizirana su i dva manja simpozija u Sarajevu 1997. i 1998. g.

Tvrtko Kulenović objavio je ukupno 21 knjigu i preko 400 tekstova, te veliki broj stručnih recenzija. On nije samo jedan od najuglednijih bosanskohercegovačkih znanstvenika i profesora, već pripada i plejadi naših najznačajnijih književnika. U ratu je zajedno sa svojim uvaženim kolegicama i kolegama bio osnivač bosanskohercegovačkog PEN-a i bio njegov prvi predsjednik.

Akademik Tvrtko Kulenović je 1974.g. odbranio prvu doktorsku disertaciju na tadašnjem Odsjeku za komparativnu književnost, teatrologiju i bibliotekarstvo pod naslovom „*Teorijske osnove modernog evropskog i klasičnog azijskog pozorišta*“. U dorađenoj i upotpunjenoj verziji, ova je knjiga objavljena u Sarajevu 1975.g.

Ovo je prva i jedina komparativna studija izuzetno aktuelnog odnosa između klasičnog azijskog i modernog europskog kazališta i jedna od prvih studija iz oblasti semiotike teatra kod nas.

Poglavlje iz ove knjige uključeno je u antologiju „*La Semiotica nei Paesi slavi*“ (str. 724-729); ur. Carlo Prevignano, Feltrinelli, Milano 1979. 1989.g. u Zagrebu je objavljena i njegova knjiga „*Pozorište Azije*“. Obje ove knjige su kapitalne studije za južnoslovensku i svjetsku teatrologiju i obavezna su literatura ne samo na scenskim akademijama u BiH, već i u svijetu. Isti je slučaj i sa knjigom „*Umetnost i komunikacija*“ (1983). To je prva komunikološka studija u BiH, a Odsjek za komparativnu književnost je prvi na sarajevskom Univerzitetu teoriju komunikacije uspostavio kao zaseban akademski predmet upravo zahvaljujući Tvrtku Kulenoviću. Ali ovaj tekst o profesoru nije tek apologija prvosti, već prije trajnosti i vrijednosti pisane riječi.

Književna djela akademika Kulenovića nisu ništa manje značajna. Naprotiv, kao autonoman stvaralac, Tvrtko Kulenović je sa svojim romanima, pričama, radio dramama, autor kojeg valja slaviti kao one koje BiH književnost upisuju u svjetsku književnu baštinu.

Više puta je dobijao nagrade (*Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva, Godišnja nagrada Društva pisaca Bosne i Hercegovine, Nagrada Otvorenog društva Sorosz za najbolji roman u rukopisu, Nagrada na konkursu za kratku priču 'Zoro', Nagrada za najbolju jugoslavensku radio-dramu na Festivalu radija u Ohridu 1989*). Knjige i tekstovi akademika Kulenovića prevedene su na više stranih jezika.

Kako je praktično nemoguće u ovakvoj prilici govoriti o svim relevantnim knjigama i objavljenim tekstovima, jer bi to bio predmet zasebne monografije, ovdje ću prikazati najznačajnije rezultate i vrijednosti pojedinih

knjiga akademika Kulenovića, te skrenuti pažnju na najvažnije karakteristike njegovih putopisnih i književnih djela.

Četiri knjige akademika Kulenovića posvećene su njegovim istraživanjima azijskih kultura. Jasno je da već sama problematika knjiga kao što su „*Indija i umetnost*“ (1972), „*Čakra – Istok Zapadu*“ (1973), „*Teorijske osnove modernog evropskog i klasičnog azijskog pozorišta*“ (1975), „*Pozorište Azije*“ (1983), svjedoči o rijetkom znanstveniku na južnoslovenskim prostorima, koji je, osobito svojim teatrološkim studijama, znatno doprinio da se popune znanstvene bjeline u području komparativnih kulturoloških proučavanja.

Na prste se mogu izbrojati znalci koji su, svaki na svoj osoben način, bili sposobni unijeti u južnoslovenske znanosti „*duh Azije*“ kao što su Radoslav Katičić, Čedomil Veljačić i Tvrтко Kulenović.

Za prvu knjigu o umjetnosti u Indiji svojevremeno je rečeno da ona nije „ni naučna studija ni kritička ili estetička rasprava, već pre svega ispovedni tekst o ljubavi za jednu zemlju. Uprkos tome, obuhvatajući u svojim poglavljima osnove istorijskog razvoja indijskih likovnih umetnosti, pozorišta, plesa, muzike i književnosti, konfrontirajući indijska shvatanja prema evropskom shvatanju umetnosti, ona uspeva da nam kaže o umetnosti potkontinenta više nego što bi mogao i jedan stručni opis.“ (prof. dr. Svetozar Petrović). „*Teorijske osnove modernog evropskog i klasičnog azijskog pozorišta*“ (1975) teatrolozi kod nas i u svijetu ocjenjuju kao kapitalnu studiju za proučavanje antropologijskih osnova teatra.

Kao što sam prof. Kulenović ističe u „Uvodnoj napomeni“ za knjigu „*Pozorište Azije*“, u njegovim istraživanjima i promišljanjima pri tome nije bio cilj tek bavljenje „egzotičnim“ kulturama, već pitanje šta one nama znače sada i ovdje.

U ovim knjigama ne radi se o (ne)svjesnom podražavanju zapadnjačkih diskursivnih figura i stereotipa, profiliranih imperijalnom žudnjom da se vlada dalekim prostorima, već o interkulturalnim susretima i dijalogu, također o pojedinačnom doživljaju čovjeka suočenog sa šarolikošću i ljepotama svijeta.

Nasuprot znalcu koji hoće da zauzme „*arhimedovsku točku*“ u promatranju objekta svog istraživanja, Tvrтко Kulenović uvijek nastoji, kako bi se to danas reklo u suvremenoj etnografiji i antropologiji, stvoriti „zgnusute opise“ koji ne prikrivaju, već upravo naglašavaju „smještenost“ promatrača u vlastiti povijesni i autobiografski kontekst. Sve četiri knjige također

podrazumijevaju i strasnu borbu protiv europocentrizma, te kritičku refleksiju providenu iskustvom „bivanja strancem“ i prihvatanja dara gostoprimstva.

Ovo se da osjetiti čak i u estetsko teorijskim razmatranjima osnova modernog europskog i klasičnog azijskog kazališta (knjige nastale iz doktorske disertacije), jer je i tu strogost znanstvene aparature i veća kritička distanca providena autentičnim autorskim stilom, po kome su Kulenovićeve knjige i tekstovi uvijek bili prepoznatljivi.

U časopisima su sve ove knjige imale mnogobrojne odzive i izazivale su veliko i nepodijeljeno interesovanje. Za tri knjige „*Lektira*“ (1976, 1986, 1989) treba reći da se iza ovog naizgled nepretencioznog naslova, kao i još manje pretencioznog podnaslova „*Ogledi i prikazi*“, krije u biti jedna sasvim osebujna povijest čitanja, „*istorija knjiga koje su ga obilježile*“, kako veli autor.

Prolazeći s „*one strane*“ ogledala „*Lektira*“, čitatelji/ice mogu uživati u nezamislivom krajoliku svjetske književnosti, u kojem se sadašnjost ne da više jasno razlučiti od prošlosti i budućnosti, niti više važe bilo kakve dogmatske kanonske liste autoriteta, koje bi da striktno razlikuju „*male*“ od „*velikih*“, ili „*klasične*“ od „*avangardnih*“.

„*Duh književnosti*“ i umjetnosti izranja pred nama u svom najboljem smislu, poučavajući nas o poetici susreta s Drugim, o polisemiji, nasuprot monosemijskoj volji za znanjem. U tom smislu, suvremena teorija čitalačkih odgovora, podrazumijeva da oni uključuju „*pišuće čitanje*“, te tako postaju produženim izvedbama samih tekstova o kojima govore.

Mnogo prije nego li je u naš teorijsko kritički obzor doista dospjela poststrukturalistička teza da je i u filozofiji i u književnosti podjednako nužno zamijeniti sumnjivu potragu za „*konačnom interpretacijom*“ manje represivnom teorijom čitanja, koja bi omogućila emancipacijsku zadaću proizvođenja uvijek novih značenja, akademik Kulenović je, dakle, *lektiru* u nas promovirao kao specifičan arheologijski zadatak njezina proširivanja u budućnost i produbljivanja u prošlost, prelazeći kako geografske, tako i žanrovske granice.

„*Umetnost i komunikacija*“ (1983) i „*Rezime*“ (1995) su knjige međusobno povezane ne samo na osnovu poglavlja iz „*Rezimea*“ o umjetnosti i komunikaciji, koje osvježava naše sjećanje na prvu knjigu prvobitno napisanu više kao udžbenik, već i stoga što se i ovdje „*posljednja riječ udžbenika*“ podvrgava novom kretanju dekonstrukcije i na jedinstven način sažima teorija, kritička refleksija, te iskustvo pisanja u 20. stoljeću.

Preplitanje kritičke refleksije i autorefleksije pri tome nam omogućavaju da u jednoj zapanjujućoj gesti sažimanja i rezimiranja glavnih tokova mišljenja i pisanja u 20. stoljeću čitamo čitavu jednu epohu, koja je uz to i sama preferirala - u raznolikim igralačko izvedbenim varijacijama teorijske refleksije i umjetničke prakse – sažimanje i preispitivanje čitave povijesti, svega onoga što se u njoj desilo i onoga što je moglo da se desi.

O putopisnoj prozi, fikciji i radio dramama akademika Kulenovića postoji već čitava literatura. Odnos između književnosti i književne kritike i teorije, za ovog autora se najbolje sažima u metafori putovanja.

Prof. dr. Nikola Kovač u svom tekstu „*Pejzaž i duh u putopisima i esejima Tvrтка Kulenovića*“ (Treći program Radio Sarajeva 63-64, 1989.), lucidno primjećuje da je „*putovanje kod Kulenovića shvaćeno kao najdublja potreba duha, kao najširi krug asocijativnih komunikacija, kao prizma kroz koju se prelama cjelokupno iskustvo objektivirano kao ispovijest, mudrost ili riječ.*“ (str. 20) Putopisni eseji, evocirajući intimnu i simboličku geografiju putovanja po Indiji, Kini, Mediteranu, Americi, nikad nisu samo impresije utisaka o ljudima i pejzažima što ih neumorni putnik bilježi, već i slojevite proze o različitim svjetovima i kulturama, čiji su nerazlučiv dio i mogući svjetovi umjetnosti i književnosti. Putopisno esejistička refleksija i pripovjedna fikcija, esejističko i narativno nerazmrsivo se isprepliću u Kulenovićevim djelima.

Dokument i fikcija uzajamno se podupiru i istodobno potkopavaju, a polifonijski modusi pisma uz lakoću primjenjivanja montažnih postupaka, omogućavaju čitatelju/ici bezbroj ulaza u ovaj književni svijet, slobodno spajajući prostore i vremena.

Kao što je Marko Vešović napisao za roman „*Kasino*“ (1987), da je to „*spoj onoga što se doživljavalo i onoga što se čitalo, onog što se izmaštalo i onog što se gledalo na filmovima, onog što se desilo na putovanjima i onog što se zbilo u snovima*“ („*Mišljenje i pravljenje*“, „*Život*“ XXXVI / 1988., br- 3-4, str. 314-326), možemo reći da i ukupno djelo Tvrтка Kulenovića iscrtava jedan žuđeni krajolik u kojem se mašta i zbilja ne bi više dale razgovjetno suprostaviti. Krajolik je to uspostavljen intimnim naporom da se dokaže da etičnost naracije počiva na otvaranju a ne zatvaranju mogućih svijetova.

Nirman Moranjak-Bamburać

Liječnik ljudske duše

Nedavno nas je prijatno iznenadila vijest da je dr. Slobodan Loga , ugledni sarajevski specijalista psihijatar, naučnik, istraživač, iskusni pedagog i redovni profesor na Medicinskom, Pravnom i Fakultetu kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu , izabran za redovnog člana ANUBIH.

Ovaj istaknuti Sarajlija, koji potiče iz uvažene stare intelektualne porodice, osnovnu školu, gimnaziju, te Medicinski fakultet završio je u Sarajevu. Bio je jedan od najboljih studenata tog fakulteta koji je s visokim ocjenama završio davne 1960. godine. Po obavljenom obaveznom lječarskom stažu svoju profesionalnu karijeru započeo je kao ljekar opšte prakse u Domu zdravlja Stari grad u ambulanti na Vratniku.

Već 1963. godine na izričito osobni poziv tadašnjeg šefa Psihijatrijske klinike Medicinskog fakulteta akademika prof. dr. Nede Zeca, počeo je specijalizaciju iz neuropsihijatrije koju je na vrijeme okončao 1967. godine. Kao najmlađi specijalista odmah je po sticanju zvanja postavljen na veoma prestižno mjesto šefa akutnog psihijatrijskog odjeljenja na Psihijatrijskoj klinici. Na tom položaju je proveo punih deset veoma plodnih godina. To je bilo vrijeme intenzivnog učenja i sticanja znanja , traženja novih puteva u dijagnostici i tretmana psihijatrijskih oboljenja kao i uspostavljanja humanih relacija punih uvažavanja i empatije prema duševno oboljelima koje je duševna bolest samim svojim postojanjem u značajnoj mjeri diskriminisala i stigmatizirala.

Godine 1977. je postao šef Odjeljenja za biološku psihijatriju, a sljedeće 1978. godine postavljen je za šefa Psihijatrijske klinike u Sarajevu. U toku četvorogodišnjeg razdoblja izvršio je kompletnu rekonstrukciju i modernizaciju klinike prema novim sociopsihijatrijskim principima. Pored kliničkog i biološkog odjeljenja otvorio je novu jedinicu intenzivne njege, dnevnu bolnicu, socioterapijsko odjeljenje, uspostavio socioterapijske, okupacione i radne aktivnosti neophodne u modernom tretmanu i rehabilitaciji osoba s duševnim smetnjama.

Ovim svojim aktivnostima zauzeo je istaknuto mjesto među voditeljima klinike u njenoj bogatoj stogodišnjoj historiji počev od dr. Carl Bajera, prim.dr. Egona Zahratke, prim. dr. Salvadora Karabajića, prof. dr. Nede Zeca, prof. dr. Branka Rimskog i prof. dr. Saliha Riđanovića.

U aprilu 1992. godine na samom početku ratne kataklizme , u najteže vrijeme za našu zemlju i Sarajevo, postavljen je za člana direktorijuma Kliničkog Centra Univerziteta u Sarajevu zadužen za neuropsihijatrijske discipline. Njegovim bespoštednim i požrtvovanim angažmanom pomogao je da „prežive“ Psihijatrijska i Neurološka klinika, Centar za mentalno zdravlje, Zavod za alkoholizam i druge toksikomanije i Psihijatrijska bolnica Jagomir.

Od završetka medicinskih studija pa do današnjih dana prof. dr. Slobodan Loga uči i radi požrtvovano, predano i vrlo efikasno. U periodu od 1967. do 1969. godine pohađa postdiplomske studije na Medicinskom fakultetu u Sarajevu i magistrira s temom „*Eksperimentalna istraživanja diuretskih i antiholinergičkih efekata imipramina*“, a doktorsku tezu „*Poluživot antipirina u plazmi pacijenata tretiranih psihofarmacima*“ uspješno brani na istom fakultetu 1973. godine.

Njegova bogata i raznovrsna akademska karijera počela je još za vrijeme njegovog boravka na Institutu of Psychiatry University of London /1971-1972/, kada je na toj uglednoj Instituciji postavljen za asistenta gdje je radio na eksperimentalnoj pripremi njegovog doktorskog rada. Za docenta na Medicinskom fakultetu je izabran 1974. godine, a zatim za vanrednog i redovnog profesora 1986. godine.

Punih petnaest godina bio je šef Katedre za psihijatriju , neurologiju i kliničku psihologiju Medicinskog fakulteta u Sarajevu. Od 1974. godine je redovni nastavnik na postdiplomskom studiju na Medicinskom fakultetu u Sarajevu , a povremeno predaje na Univerzitetima u Beogradu, Zagrebu, Rijeci, Skoplju, Firenci, Beču i Pjongjangu.

Tokom 1997. godine bio je gostujući profesor na *University Illinois at Chicago*. Tokom 1996/97. bio je voditelj postdiplomskog kursa „*Inovacije u psihijatriji*“ na Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Od 2000. do danas je lokalni koordinator univerzitetskog /multifakultetskog/ Thempus projekta *Institute for Community Mental Health Studies*, odnosno lokalni voditelj postdiplomskog studija iz dječje i adolescentne psihologije i psihijatrije koji organizuju Univerzitet u Sarajevu i Umea Univerzitet iz Švedske.

Predavač je i voditelj modula „*Health and Sustainable Enviroment*“ na postdiplomskom studiju „*Master in state menagement and humanitarian affair*“ na Univerzitetu u Sarajevu i „*La Sapienza*“ u Rimu.

Voditelj je postdiplomskog studija: „*Kriminologija, kriminalistika i krivično pravosuđe u kontekstu evropske sigurnosti*“ na Fakultetu kriminalističkih nauka Univerziteta u Sarajevu, te član programskog komiteta Interacademy Council of the South East Europe.

Prof. dr. Slobodan Loga je bio predsjednik Udruženja neurologa i psihijatarata Jugoslavije /1976-80/, prvi predsjednik Udruženja psihijatarata Bosne i Hercegovine /1996-2000/. Sada je počasni doživotni predsjednik Udruženja psihijatarata Bosne i Hercegovine . Od 2000. godine je generalni sekretar neuro-psihofarmakologa Centralne Evrope. Bio je, a i sada je, član mnogih redakcija posebno stručnih časopisa kao što su *Medicinski Arhiv*, Sarajevo; *Engrami*, Beograd; *Psychiatria Danubiva*, Zagreb, *Linc*; *SZO*, Ženeva; *Medicinski žurnal*, Sarajevo; član uredništva obiteljskog magazina za primjenjenu psihologiju i psihološku medicinu *Pro Mente Croatica*, Zagreb; član Savjeta časopisa za filozofska i društvena pitanja „*Dijalog*“, Sarajevo; glavni i odgovorni urednik „*Mentalnog zdravlja u zajednici*“, Sarajevo i drugih.

Prof. dr. Slobodan Loga je autor i/ili koautor 246 stručnih i naučnih publikacija i 14 knjiga pretežno iz domena kliničke psihijatrije. Kao glavni voditelj ili saradnik učestvovao je u provođenju i izradi preko 35 stručnih i naučnih projekata u našoj zemlji i inostranstvu. Među tim naučnim projektima naročito je značajan projekat organizovan u aktivu ANUBIH 1992. godine pod naslovom „*Psihosocijalni aspekti rata u Bosni i Hercegovini*“.

Prof. dr. Slobodan Loga je bio glavni voditelj tog projekta u kojem je angažovao preko 100 istraživača i saradnika, a istraživanje se vršilo u ratnim , katastrofičnim prilikama. Rezultati ovog istraživanja , a naročito oni vezani za psihološku traumu i psihičke poremećaje vezane sa ratnim stresom, su jedinstveni u stručnoj literaturi i višestruko se citiraju u naučnoj publicistici.

Prema validnim podacima prof. dr. Slobodan Loga je jedan od deset najčešće citiranih istraživača u Bosni i Hercegovini od 1980. godine.

Prvi je klinički istraživač sa prostora bivše Jugoslavije u oblasti kliničke farmakokinetike psihofarmakoloških medikamenata. Ova istraživanja započeo je boravkom na Institutu za psihijatriju u Londonu i intenzivno nastavio sve do današnjih dana, pa možemo s puno prava tvrditi da su ova njegova laboratorijska i klinička ispitivanja bila osnova za uspostavljanje moderne biološke, a naročito psihofarmakološke terapije u našoj zemlji.

Posebno je mnogo pažnje posvećeno sporednim, neželjenim efektima psihofarmakoloških lijekova i njihovom otklanjanju. Rezultati koje je postigao krunisani su njegovim prijemom u članstvo *Colleagium Internationale Neuropsychopharmacologicum*, gdje je jedini član iz Bosne i Hercegovine . Učestvovao je na mnogobrojnim naučnim i stručnim skupovima u Zemlji i inostranstvu , te održao preko 300 stručnih i naučnih predavanja na seminarima, simpozijumima, kongresima i stručnim konferencijama.

Educirao je brojne stručne i naučne kadrove prevashodno kroz izradu diplomskih, magistarskih i doktorskih radnji , pa se s pravom može smatrati da je mentor većine danas aktivnih stručnjaka na univerzitetskim institucijama u našoj zemlji koji se bave psihijatrijom i srodnim disciplinama . Organizovao je brojne značajne stručne skupove, a bio je vrlo aktivan promotor i recenzent naučnih i stručnih publikacija.

Pored biološke psihijatrije i kliničke psihofarmakologije godinama se bavi istraživanjem suicida i jedini je autor kod nas koji je dao validne rezultate na tom veoma važnom području. Ugledni je član istraživačkog tima za prevenciju suicida AER (*Association of European Regions*).

Njegova aktivnost na polju suicidologije ima danas , a na žalost i u budućnosti će imati, veliki značaj zbog naznačenog porasta pokušanih i izvršenih suicida u poratnom, postkonfliktnom masivnom psihotraumatiziranom društvu čije su karakteristike beznađe, bijeda, siromaštvo, besperspektivnost, nepravda, kriminal, korupcija, nasilje, homicidi i suicidi. Veliki broj ljudi ispoljava simptome i znake sa stresom povezanih mentalnih poremećaja, a značajan broj ljudi zloupotrebljava alkohol i psihoaktivne supstance.

Ovo i ovakvo društvo već u ratu je zahtijevalo novi pristup mentalnim poremećajima i njihovom tretmanu uz uslov da se to zaista i postigne, zahtijevalo je reorganizaciju psihijatrijske službe na novim savremenim osnovama psihijatrije u zajednici. Ovakav pristup negira psihijatrijsku bolnicu kao instituciju, a svu brigu o ljudima s mentalnim problemima premješta u zajednicu što bliže mjestu u kojem ti ljudi žive.

Rukovodilac ekspertne skupine koja je provodila reformu psihijatrijske službe na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine bio je prof. dr. Slobodan Loga. Zahvaljujući ovoj vrijednoj skupini eksperata sa cjelokupne teritorije Federacije, a kasnije i Republike Srpske ,formulisana je politika u području zaštite mentalnog zdravlja koja je u potpunosti prilagođena savremenim principima koje propagira Svjetska zdravstvena organizacija i njena strategija

sadržana u publikaciji „Zdravlje 21“ koja predstavlja osnovni dokument takve vrste u stoljeću u kojem živimo. Pored opšte politike ova ekspertna grupa je do detalja izradila plan i program zaštite mentalnog zdravlja do 2020. godine u Bosni i Hercegovini i detaljno supervizirala fizičku implementaciju nove organizacije službe za mentalno zdravlje koja je locirana u primarnoj zdravstvenoj službi u obliku implementacije psihijatrije u zajednici. Osnovne institucije nove organizacije su Centri za mentalno zdravlje kojih do sada ima 43 na teritoriji Federacije, a na teritoriji Republike Srpske sedam. Posebnu aktivnost prof. dr. Slobodan Loga je provodio kao predsjednik Nacionalnog koordinacionog odbora za projekat „Mentalno zdravlje u zajednici u Kantonu/županiji Srednje Bosne“, koji provodi Harvard Program in Refugee Trauma koji se realizira u saradnji sa Ministarstvom zdravstva Federacije Bosne i Hercegovine.

Veliki je njegov doprinos u izradi zakonskih propisa koji regulišu novu organizaciju službi za mentalno zdravlje, a naročito pri izradi Zakona o zaštiti ljudi sa duševnim smetnjama koji se provodi u potpunosti u svakodnevnom praktičnom radu.

Zaista je veoma obimna i široka aktivnost prof. dr. Slobodana Loge, novog redovnog člana uvažene ANUBIH. Međutim, može se sa sigurnošću potvrditi da je dao rezultate trajne vrijednosti naročito na području kliničke farmakokinetike, neuroleptika, a naročito upotrebe neuroleptičkih lijekova u kombinovanoj terapiji (farmakokinetika istraživanja).

Veliki značaj imaju sveobuhvatna i jedinstvena istraživanja uticaja psihičke traume u ratu na duševno zdravlje stanovništva kao i uvođenja novih metoda liječenja i preveniranja mentalnih poremećaja uvjetovanih psihičkom traumom. Na kraju se može sa velikom sigurnošću tvrditi da implementacija nove organizacije zaštite mentalnog zdravlja stanovništva Bosne i Hercegovine, koju je provela ekspertna grupa pod rukovodstvom prof. dr. Slobodana Loge, a koja je objektivno i nepristrasno evaluirana, ima veliku važnost za mentalno i opšte zdravlje stanovništva u Bosni i Hercegovini.

Prof. dr. Slobodan Loga nastavlja na najbolji način bogatu tradiciju sarajevske psihijatrijske škole koju je zajedno sa prof. dr. Dušanom Kecmanovićem inaugurisao na Psihijatrijskoj klinici Medicinskog fakulteta u Sarajevu slijedeći primjer učitelja i osnivača Psihijatrijske klinike i jednog od osnivača ANUBIH akademika Nede Zeca.

Ismet Cerić

Branitelj visokih estetskih i etičkih vrijednosti

Historičar književnosti, esejist, književni kritičar i prevoditelj, dr. Juraj Martinović, rođen u Sarajevu 1936. godine, dugogodišnji profesor slovenačke književnosti, a posljednjih godina i hrvatske na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, magistrirao je (1969) i doktorirao (1975) na Filozofskom fakultetu u Ljubljani. Kao najznačajniji slovenist u prostoru i širem od nekadašnje Jugoslavije, dopisni je član Slovenske akademije znanosti i umjetnosti od 1985. godine. Za dopisnog člana Akademije nauka i umjetnosti BiH bio je izabran 1995., a za redovnog 2005. godine.

Djelo i djelovanje, među studentima omiljenog, a među kolegama u BiH i izvan nje veoma cijenjenog dr. Martinovića, bilo je ne samo u znaku pedagoškog, znanstvenog i prevoditeljskog rada, nego, posebno dva posljednja desetljeća, i u znaku permanentne intelektualno-društvene angažiranosti. Pri tom je, što je, nažalost, u naše vrijeme i u našim prostorima više izuzetak nego pravilo, ostao dosljedan zagovarač i branitelj kako visokih estetskih tako i etičkih vrijednosti, odnosno intelektualac u kamijevskom značenju te riječi. Kritičan, s posebno istančanim socijalnim osjećanjem i potrebom za obranom ljudskih prava, što mu je ne samo davalo za pravo da ukazuje na nekadašnje nepravde o kojima je govorila, u njegovom slučaju prevashodno slovenačka književnost, nego i da ukazuje na one kojih smo svjedoci u svakodnevnom životu.

Mada je dijapazon njegovih književnohistorijskih i interpretacijskih zanimanja za slovenačku, i ne samo slovenačku književnost, znatno širi, uz knjigu „*Apsurd i harmonija – jedno viđenje Prešernovog pjesničkog djela*“ (1973.), te dvije knjige o poeziji i životu Dragotina Kettea, čiji su prevodi objavljeni u Sloveniji 1976. i 1978., moguće je da ga ponajbolje opisuje knjiga „*U kosoj projekciji*“ (1986.), u kojoj su sakupljeni ogledi i rasprave iz slovenačke književnosti, koji vremenski obgrljuju stoljeće i pol. Jer ona počinje

tekstom o genezi Prešernovog „*Sonetnog vijenca*“ (1834.), a završava tekstom o romanu Miška Kranjca „*Ujaci su mi pričali*“ (1974.). Uz to, Martinović se u njoj bavi djelima Levstika, Tavčara, Kettea, Cankara, Murna, Jenka, Župančiča, Kosovela i drugih – koja posmatra kao zasebna i u kontekstu cjelokupnog autorovog opusa, kao tipična ili atipična za određeno književno usmjerenje i razdoblje, u datom vremenu i u književnohistorijskom razvoju, te u užem i širem književnom, društvenom i historijskom okviru.

Knjiga je strukturirana ne kronologijom nastanka tekstova, nego slijedom pojavljivanja književnih djela i smjenjivanja književnih pojava i perioda kojima se Martinović bavio prethodnih petnaestak godina. Iz nje je vidljivo i da se djelima nekih pisaca, posebno Prešerna, Kettea i Cankara, iznova vraćao, te je moguće reći da su njegovi tekstovi na iste i srodne teme sintetizirani i nova viđenja „*istog*“. A i ta knjiga potvrđuje da su u vidokrugu njegovih esejistički ekspliciranih, a književnohistorijski utemeljenih i književnokritički vrednovanih interesiranja, prevashodno, egzemplarna djela najizrazitijih stvaralačkih ličnosti, koja, na što posredno, aksiološki, sam upućuje, čine vrhove slovenačke književnosti.

Konzistentnosti knjige, sačinjene od tekstova o djelima različitih pisaca, doprinose jedinstveno Martinovićevo poimanje umjetničkog stvaranja kao dijalektičkog procesa i njegov samosvojan pristup djelu, posmatranom sinkronijski i dijakronijski, u kojem, kako i sam kaže, „*svi elementi ... moraju imati i svoju dublju motivaciju*“. Martinovićevu esejistiku odlikuje temeljit uvid i mišljenja u sudove prethodnika. On, uvažavajući raznolika estetska i ideološka opredjeljenja, preispituje njihovu logičnost, uvjerljivost, pouzdanost, održivost, te znanstvenu relevantnost i aktualnost i, bilo da se s njima suglašava ili da im protivuriječi, iznova ustanovljava stilske osobenosti, estetske dosege, značenje i književnohistorijski značaj djela kojim se bavi kao umjetničkom posebnosti i cjelovitosti, dovodeći ga u vezu sa srodnim djelima i otkrivajući njihovu uzročno-posljedičnu povezanost. Utvrđuje ili potvrđuje da su prethodnica, međaš, vrhunac ili tek odjek u smjenjivosti preplitanja osvita, podneva i sutona manje ili više trajnih, presudnih ili usputnih, dominirajućih ili usporednih pravaca od romantizma u slovenačkoj književnosti s početka prošlog stoljeća do izdanaka realizma prisutnog do današnjih dana. Presudnu važnost pridaje talentu i brani integritet djela, ne fetišizirajući književnu historiju, znanost kojom se bavi, izbjegavajući da „*težnja za kvalifikacijom i definiranjem ne postane sama sebi svrha*“, sviješću „*da su sve definicije i sheme samo pomoćno sredstvo kako bismo lakše ostvarili uvid u suštinu, koja ih u slučaju istinskih umjetničkih tvorevina redovno prevazilazi*“.

Osnovni problem koji Martinović fokusira i akcentira u većini svojih tekstova, ne samo u toj knjizi, bilo da piše o sasvim određenom djelu, opusu ili književnom pravcu, i kojem se neprestano vraća, nastojeći doprinijeti njegovom razrješavanju, jeste problem periodizacije. To čini uvjeren da „*svaki pristup nekom književnom periodu ili stilskoj formaciji, podrazumijeva, prije svega, određenje njihovih granica*“.

Za njega „*pitanje periodizacije svakako je jedan od najkrupnijih problema književne historije*“, ali je i svjestan uslovnosti svake periodizacije i prihvata je kao znanstvenu nužnost, bez iluzija o samorodnosti i čistosti stilske formacije ili pravca i preciznim granicama književnog perioda u koje ne može biti sumnje.

Martinović sugerira da se naslov knjige razumijeva u značenju „*pogled izvana*“, ali taj kut gledanja, i inače karakterističan za njega, višeznačan je, jer podrazumijeva pogled sa strane na slovenačku književnost, iz konteksta drugog jezika i drukčijeg književnog razvoja i nasljeđa, ali i njegov dominirajući književnohistorijski pristup koji je, po sebi, „*izvanjski*“ i uspostavljen manjom ili većom vremenskom distancom, koja omogućava viši stupanj objektivizacije. Njegov pogled izvana prati pogled iznutra, jer on obuhvata podjednako spoljašnje okolnosti i unutrašnje zakonitosti djela, situirajući ga u književni tok i razdoblje, a, istodobno, i vrednujući ga. Knjiga „*U kosoj projekciji*“ je knjiga periodizacije i knjiga kritičke revalorizacije, kakvih u nas nema mnogo.

Jer Martinović neprestano preispituje prihvatljivost i opstojnost dosadašnjih periodizacija u slovenačkoj književnosti, opredjeljujući se za autoritet argumenata, a ne za argumenat autoriteta, i čineći, mada bez prenaplašenih pretenzija, dragocjene pomake. Njegov književnohistorijski metod, interpretacijski postupak i književnokritički instrumentarij su djelotvorno produktivni, prepoznatljivi i pouzdani.

Taj „*sintetički način književnohistorijske analize*“, posljedica je istraživanja izvora, dodira i svakolikih međusobnosti, uslovljenih historijskim, društvenim i umjetničkim, užim i širim, kontekstom poznavanja slovenačke, jugoslavenske i europske historije i književnosti, zbira prihvaćenih i posvojenih istraživačkih metoda, književnih teorija, filozofskih, socioloških i psiholoških znanja, te analitičko-kritičkih postupaka i, što mi se čini ponajvažnijim, seizmografskog prepoznavanja jezički skladnog i umjetnički lijepog.

Rečeno dodatno potkrepljuju njegove druge knjige i oko 150 znanstvenih i stručnih tekstova koje je prije ili kasnije objavio.

U knjigama o Ketteu, kao i u onima o Prešernu, Martinović prevashodno uočava pjesnička nastojanja uspostavljanja harmonije, usprkos „*osjećanja unutrašnjeg rasula*“, kod Kettea uzrokovano očevom smrću, a kod Prešerna neostvarenom ljubavlju prema Juliji Primicovoj, i kaotičnosti, odnosno apsurdnosti izazvane proturiječnostima izvanjskog svijeta i života u njemu.

Time ukazuje na jezičku harmoniju za kojom pjesnici, ne samo slovenački, neprestano žude i koja je, dosegnu li je, najpouzdanija mjera njihove pjesničke ostvarenosti, odnosno vrijednosti. Upravo u uočavanju, kako kod Kettea, tako i kod Prešerna, nerazdvoljivosti i međusobne ovisnosti sadržine i forme, kojima je uvjetovana harmonija, često vrhuni pronicljiv Martinovićev analitički duh. Taj ga je doveo i do zaključka da je Prešernovo pjesničko djelo, u kojem se za njega posebno izdvajaju „*Soneti nesreće*“ i „*Sonetni vijenac*“, „*suprodstavljajući se apsurdnosti čovjekove egzistencije i čovjekovoj unutrašnjoj disharmoniji, težilo ka apsolutnoj harmoniji*“, a „*u tom nastojanju doživjelo poraz, čime je bio doveden u pitanje i smisao poezije same*“, ali ni tada „*nije postavilo pitanje čovjeka i njegovih vrijednosti*“.

Jedna od ne malih Martinovićevih vrlina je i to što, pored pokušaja da odgovori na ranije postavljena pitanja, i sam postavlja nova, ostavljajući ih otvorenim i izazovnim, odnosno podsticajnim i za njegova eventualna vraćanja istom djelu ili problemu i za istraživače i tumače nakon njega.

Martinović je sa slovenačkog jezika preveo i više knjiga (I. Cankar, I. Tavčar, J. Vidmar, T. Kermauner, D. Jančar, J. Rotar, V. Pečjak, V. Melik, S. Bernik), od kojih je neke (Cankar, Tavčar, Kermauner), kao i mnoge druge priređene, radilo se o slovenačkim autorima ili ne (Prešeren, Sarajlić, Suško...), popratio dragocjenim esejističkim pogovorima.

Za šta se u svom javnom intelektualnom angažmanu Martinović sve vrijeme zalagao rječito govori i naslov njegovog teksta *Sloboda umjetnosti – temeljno ljudsko pravo* (Krug 99 - Revija slobodne misli, april-juni, Sarajevo, 2001.) u kojem pitanjem potvrđuje da je „*umjetničko stvaralaštvo izraz čovjekove generičke suštine i potrebe za humanizacijom svijeta*“, odnosno da je „*umjetnost imanentna težnja za afirmacijom svekolikih ljudskih prava u onoj mjeri u kojoj su ona u životnoj datosti ugrožena ili ukinuta*“. Dodajući da su se pisci, misleći, dakako, na one koji nisu iznevjerili suštinu stvaralačkog poslanstva, „*braneći, ne uvijek bez rizika, pravo na slobodu izražavanja, neposredno angažirali u borbi za ljudska prava*“. Time, naglašavajući, da

„pisac nije isključivo stvaralac nego, istovremeno, i društveno biće, javna ličnost i intelektualac“. Što je, sve vrijeme, i sam bio. Vjerujući da, mada nisu identični, *estetski i moralni imperativ nisu u suprotnosti*.

Uz pedagoško-znanstveni i esejističko-kritički, te prevoditeljski rad, Martinović je bio od 1972. do 1977. i jedan od urednika sarajevskog časopisa za književnu i umjetničku kritiku *Izraz*, a od 1996. do 1999. glavni i odgovorni urednik revije za kulturu i društvena pitanja *Zora Cankarjeva*.

Uz to obavljao je mnoge značajne funkcije. Bio je dekan Filozofskog fakulteta u Sarajevu (1983-1985), direktor Instituta za jezik i književnost u Sarajevu (1985-1989), predsjednik Skupštine grada Sarajeva, odnosno gradonačelnik (1989 i 1999), da ne nabrajam dalje.

Martinovićeve knjige, posebno studije o Prešernu i Ketteu, naišle su na izuzetno dobar prijem i dobile najviše ocjene u Sloveniji i izvan nje. Njihove posebnosti i vrijednosti, pored ostalih, isticali su takvi poznavaoi slovenske književnosti kao što su Boris Paternu, Franc Zadravec, Matjaž Kmecl, Jože Pogačnik i Marija Stanonik. Zato je s razlogom za svoje djelo i djelovanje odlikovan *Ordenom rada sa srebrnim vijencem*, dobio *Listinu Otona Župančiča Društva slovenskih pisateljev* (1977), *Dvadesetsedmojulsku nagradu BiH* (1987) i *Šestoaprilsku nagradu grada Sarajeva* (2000), te *Zlatnu plaketu mira i humanizma* Internacionalne lige humanista (2001).

Josip Osti

Među prvim u Evropi

Zijo Pašić rođen je u Čajniču, osnovnu školu i gimnaziju završio je u Visokom, a elektrotehnički fakultet na Sveučilištu u Zagrebu. Diplomirao je iz, u to vrijeme nove i prosperitetne oblasti, radar i televizija.

Po okončanju studija, kao stipendist, zaposlio se u Željezari Ilijaš u grupi za automatiku i mjerenja, a dvije godine nakon toga, se upisao na, na prostoru prethodne Jugoslavije, prvi postdiplomski studij iz naučne oblasti Automatika na Elektrotehničkom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

Istovremeno, radio je u Institutu za nuklearne nauke Boris Kidrič u Vinči (Beograd) na zajedničkom istraživačko-razvojnom projektu toga instituta i Istraživačko-razvojnog centra za automatiku-IRCA, Energoinvest iz Sarajeva: Istraživanje i razvoj poluvodičkog sistema za višekanalna mjerenja i kontrolu, sa niskim nivoima ulaznih signala. Bio je to jedan od prvih sistema te vrste u Evropi, a koji se, izveden u tehnologiji krugova visokog stepena integracije i obogaćen nekim funkcijama koje ta tehnologija pruža, danas nalazi u najširoj upotrebi pod komercijalnim nazivom SCADA sistemi (System Control and Data Acquisition).

Ova aktivnost trajala je dvije godine, nakon čega se vratio u Sarajevo gdje je angažovan kao asistent na Elektrotehničkom fakultetu u Sarajevu (Odsjek za automatiku i elektroniku) i istraživač u Istraživačko-razvojnom centru za automatiku-IRCA - Energoinvest.

Sva daljnja profesionalna aktivnost Zije Pašića vezana je praktički za ove dvije naučne i istraživačke organizacije.

Skoro cijelu godinu dana (1967/1968) boravio je u *Institutu za automatiku i telemehaniku-tehničku kibernetiku* (kasnije preimenovan u Institut

problema upravljanja) Akademije nauka SSSR u Moskvi, radeći u laboratoriji akademika S.V. Jemeljanova, rodonačelnika tada nove naučne oblasti u teoriji automatskog upravljanja - Sistema sa promjenjivom strukturom. Rad u ovoj laboratoriji predstavljao je osnovu za daljnja istraživanja čiji su metodi, postupci i rezultati predloženi u njegovoj doktorskoj tezi.

Habilitacioni rad (kao uslov za potvrdu izbora u nastavno zvanje) završio je 1970. godine, a doktorsku disertaciju „*Dobijanje informacija o stanju procesa metodama sistema sa promjenjivom strukturom*“ odbranio je na Elektrotehničkom fakultetu Univerziteta u Sarajevu 1971. god. pred komisijom S.V. Jemeljanov (Institut za automatiku i telemehaniku-tehničku kibernetiku ANSSSR), M. Čarapić (Institut za nuklearne nauke - B. Kidrič-Vinča), B.Draženović (Elektrotehnički fakultet Univerziteta u Sarajevu).

Naučni i stručni rad prof. Zije Pašića vezan je za oblasti: sinteza kompleksnih elektroničkih struktura, sistemi sa promjenjivom strukturom i sistemi upravljanja i zaštite elektroenergetskih sistema. Zajednička osobina svih ovih aktivnosti je da je većina publikovanih radova predstavljala ili osnovu za realizaciju određenog sistema ili posljedicu takve realizacije.

Zijo Pašić je svoju profesionalnu aktivnost započeo u oblasti novih, poluvodički baziranih struktura i sistema i u takođe novoj oblasti teorije automatskog upravljanja: sistemi sa promjenjivom strukturom. Otuda i njegovi prvi radovi rezultiraju iz tada pionirskih aktivnosti razvoja poluvodičkih SCADA sistema.

U oblasti sistema sa promjenjivom strukturom, istraživanja dr. Pašića su bila usredsređena na dobijanje informacija o koordinatama procesa metodama sistema sa promjenjivom strukturom. Ova istraživanja su započeta u Moskvi, pod vodstvom akademika S.V. Jemeljanova. Kandidat je definirao pristup koji, u uslovima postojanja šuma, omogućuje dobijanje informacija o stanju procesa, bliskih optimalnim (1971. god.).

U oblasti elektroenergetskih sistema dr. Pašić je, među prvim u Evropi, uveo poluvodičke sisteme upravljanja i zaštite, koji su, u daljnjem, evoluirali u statičke, digitalne i numeričke sisteme upravljanja i zaštite elektroenergetskih sistema. Radovi kandidata u ovoj oblasti obuhvataju definicije teoretskih osnova, novih sistemotehničkih rješenja i teoretskih ograničenja i protežu se na jednom dugom i kontinuiranom vremenskom intervalu. Sve elektroprivrede u

svijetu su tada davale otpor primjeni ovakvih sistema, standardi su dopuštali upotrebu isključivo klasičnih elektromehaničkih sistema.

Novi i nekonvencionalni sistemotehnički pristupi sintezi sistema zaštite i upravljanja elektroenergetskih sistema (statički modularni sistemi), sistemi autonomnog vođenja transformatorskih stanica, izbor zone djelovanja proizvoljne širine, uvođenje fiber-optičkih kanala u sisteme upravljanja i zaštite elektroenergetskog sistema, predstavljali su pionirske korake u ovoj oblasti, ali danas su općenito prihvaćeni što je svojevrsna zadovoljština pionirskim naporima vizionara među koje spada i akademik Zijo Pašić.

Treba istaći da je veliki dio ovih radova imao svoju eksperimentalnu verifikaciju i implementaciju u industrijskoj proizvodnji. Preko trideset pet različitih aparata i sistema, koji su rezultat rada Zije Pašića, predstavljali su proizvodni program Tvornice sekundarne opreme – TSO Energoinvest, te su i danas prisutni u nizu elektroenergetskih objekata na području cijele prethodne Jugoslavije, kao i u izvoznim objektima Energoinvesta na prostorima bivšeg SSSR-a, Iraka, Egipta, Indonezije, Kube, Libije, Bugarske, bivše Čehoslovačke, Albanije i dr. Angažman u naučno-istraživačkom i proizvodnom segmentu Energoinvesta prestao je početkom agresije na Bosnu i Hercegovinu, 1992. godine, kada su pomenute organizacije Energoinvesta i fizički u potpunosti uništene.

Tokom svoga višegodišnjeg i kontinuiranog angažmana na Elektrotehničkom fakultetu u Sarajevu, Zijo Pašić je u regularnim izbornim periodima prošao sva zvanja, od asistenta do redovnog profesora i sva rukovodna zvanja, od šefa katedre do dekana Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu.

Značajan je njegov uticaj na definiranje savremenih profila studija, definiranje nastavnih planova i nastavnih programa redovnog i postdiplomskog studija na Elektrotehničkom fakultetu u Sarajevu, posebno Odsjeku za automatiku i elektroniku toga fakulteta. Profesor je na predmetima: „*Impulsna elektronika*“, „*Digitalna elektronika*“, „*Integrirani krugovi*“, koji predstavljaju osnovu za razumijevanje i sintezu svih impulsnih, digitalnih i numerički baziranih struktura i na fundamentalnom objektno orjentiranom predmetu „*Zaštita i upravljanje elektroenergetskih sistema*“, koji su u značajnom broju slučajeva opredijelili i profesionalnu orijentaciju niza inženjera Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Period agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu Zijo Pašić je proveo u Sarajevu. Smatrajući da prosperitetan razvoj društvene zajednice mogu obezbijediti samo naučno i tehnološki visokoobrazovani kadrovi i da je postojanje tih kadrova daleko značajnije od postojanja materijalnih i tehnoloških resursa, on se tokom perioda agresije na RBiH posvetio očuvanju, obnavljanju i razvoju funkcija Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, koji je u februaru 1992. godine, ostao bez svoje zgrade, laboratorijske opreme, biblioteke te dokumenata studenata i nastavnika (sve uzurpirano u okupiranoj zgradi fakulteta u Lukavici).

Izabran za dekana Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, 1992. godine, on je tu dužnost obavljao do konca 2000. godine, te je u uslovima kada država nije imala mogućnosti da pomaže fakultetu, uspio okupiti nastavnike i studente (na novoj lokaciji), obezbijediti neophodnu opremu, održati kontinuitet rada fakulteta i očuvati profesionalni nivo fakulteta i na njemu stečenih diploma. Inženjeri sa diplomama Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu kako tada tako i danas bez profesionalnih i administrativnih poteškoća dobijaju adekvatna radna mjesta svuda u svijetu.

Za ovaj njegov angažman, posebno je interesantno i značajno istaći da je, u vrijeme kada je zbog nedostatka laboratorijske opreme (i zbog toga nemogućnosti odvijanja nastave) zaprijetio prekid studija na Odsjeku za automatiku i elektroniku i Odsjeku za telekomunikacije, prof. Zijo Pašić, u jeku ratnih dejtava, 1994. godine, uspio obezbijediti odlazak i boravak trideset šest studenata sa navedena dva odsjeka i odgovarajućeg broja nastavnika i asistenata sa Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, na Tehničkom univerzitetu u Gracu (Austrija), gdje su tokom ljetnih ferija, koristeći laboratorije toga fakulteta, uspješno obavili potrebnu nastavu u ukupnom trajanju te se nakon toga vratili u Sarajevo. Istovremeno, obezbjeđen je i neophodni minimum laboratorijske opreme, tako da je nastava u narednim godinama bila moguća. Sredstva za ovaj poduhvat obezbijedili su Fondacija *Soroš* i *WUS* Austrija.

Njegov angažman na organizaciji i opremanju Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, učinio je da ovaj fakultet ostane naučno respektabilna i organizaciono vodeća institucija u ovoj oblasti. Značajan je takođe i njegov doprinos sadržajima stručnih i organizacionih normativnih akata Univerziteta u Sarajevu, te Zakona o visokom obrazovanju i Zakona o naučno-istraživačkoj djelatnosti Kantona Sarajevo.

Naučnu i stručnu publicistiku prof. dr. Zije Pašića čini devetnaest naučno-istraživačkih studija i projekata, pedeset jedan rad publikovan u naučnim i stručnim časopisima i recenziranim zbornicima naučnih i stručnih savjetovanja, jedna knjiga u izdanju Univerziteta u Sarajevu, jedna knjiga i dvije zbirke u izdanju Elektrotehničkog fakulteta u Sarajevu, te dvije knjige u izdanju *Svjetlost* Sarajevo.

Izrazita je njegova aktivnost na proširivanju znanja i stvaranju naučnih i stručnih potencijala i kadrova. Samo u posljednjih deset godina, kao predsjednik organizacionog odbora, organizirao je tri međunarodna savjetovanja (sa prosječno po dvije stotine učesnika iz osam zemalja), i dva međunarodna kolokvijuma, te bio angažiran kao član programskih odbora međunarodnih savjetovanja organiziranih u Sloveniji, Hrvatskoj, Bugarskoj i Portugalu.

Nagrade i priznanja

- *Šestoaprilska nagrada Grada Sarajeva* – 1981. god. (sa još tri saradnika), za doprinos razvoju proizvodnog programa Tvornice sekundarne opreme Energoinvesta;
- *Zahvalnica ETF-a u Sarajevu*, za doprinos održavanja funkcija fakulteta 1992-1996 godine;
- *Povelja Univerzita u Sarajevu* za očuvanje digniteta i kontinuiteta Univerziteta u Sarajevu za vrijeme agresije 1992 – 1995 god.;
- Tokom dekanskog mandata prof. Zije Pašića, Elektrotehničkom fakultetu u Sarajevu je dodijeljena *Šestoaprilska nagrada Grada Sarajeva* – 2000. god.

Aktivnosti u profesionalnim organizacijama:

- Član upravnog odbora bosanskohercegovačkog komiteta CIGRE (BiHK CIGRE);
- Predsjednik *studijskog komiteta za zaštitu i automatiku* (STK 34);
- Član – posmatrač *Međunarodnog studijskog komiteta za zaštitu i automatiku* (St.C.34) CIGRE – Paris (iz Bosne i Hercegovine);
- Predsjednik *Koordinacionog odbora i član Upravnog odbora bosanskohercegovačkog komiteta za elektrotehniku* – BAKE;
- Član CIGRE – Paris;
- Predsjednik „*Komisije za naučno – tehnološke osnove revitalizacije BiH*“ – ANUBiH

Pozivna predavanja:

- „*International Conference on Electrical and Electronics Engineering – ELECO 99*“, Bursa, TURSKA, 1999. god.;
- „*Operating Time of Line Distance Protections*“;
- *IEEE Eurocon 2003* (Ljubljana):
- „*Selection of Processors as a Base for Development of Special Purpose Numerical Systems*“;
- *IEEE MELECON 2004* (Dubrovnik):
- „*Integrated Feeder Protection*“;
- *14-th International Conference on Power System Protection-PSP 2004* (Bled):
- „*Simple Algorithms for Input Signal Amplitude Measurements for Numerical Protection Needs*“.

Kao odgovorni istraživač za JP Elektroprivreda BiH realizirao je studije:

- „*Standardizacija rješenja zaštite srednjenaponskih izvoda, te definisanje prelaznih rješenja*“, prihvaćena 1999. god.;
- „*Tehničke preporuke za zaštitu i upravljanje srednjonaponskim postrojenjima i mrežama*“, prihvaćena 2001. god.

Kao odgovorni istraživač i direktor projekta (Project Manager) ispred Elektrotehničkog fakulteta Univerziteta u Sarajevu vodio je i realizirao međunarodni trogodišnji TEMPUS – PHARE projekt JEP 1268/97:

„*Computer Teaching Methods in Electric Energy Systems*“

(učesnici u projektu: Univerzitet u Tuzli, Tehnički Univerzitet u Gracu / Austrija, Univerzitet u Portu / Portugal, Politehnički Institut u Coimbri / Portugal).

Knjige

- Z. Pašić i dr.
„Aspekti zaštite elektroenergetskog sistema“, „Svjetlost“, Sarajevo 1988 .god.;
- Z. Pašić
„Impulsna elektronika“, „Svjetlost“, Sarajevo 1985. god.
- Z. Pašić
„Upravljanje i zaštita elektroenergetskih sistema“, ETF u Sarajevu 1976. god.
- Z. Pašić
„Impulsna i digitalna elektronika II“, ETF u Sarajevu 1974. god.
- Z. Pašić, J. Brašnić
„Impulsna i digitalna elektronika I“, ETF u Sarajevu 1975. god. – Zbirka zadataka
- Z. Pašić, J. Brašnić
„Impulsna elektronika“, ETF u Sarajevu 1973. god. – Zbirka zadataka

Božidar Matić

U traganju za istinom bez posljednje riječi

Generacije i generacije studenata Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu kao jednog od svojih omiljenih profesora pamte prof. dr. Vladimira Premeca. To što je Profesor bio omiljen kod studenata, nije značilo i da se na ispit moglo i smjelo doći nepripremljen. Naprotiv! Profesor je, kad je provjera znanja bila u pitanju, među studentima važio za onog koji „*temeljito*“ provjeri koliko je student naučio. Jednostavnije rečeno, kod studenata je bio znan kao zahtjevan i strog profesor. A radilo se samo o tome da se Profesor pridržavao kriterija. Što je to onda bilo da je i pored toga bio omiljen kod onih kojima je prenosio svoje znanje.

Ne, nije Profesor bio omiljen samo kod studenata koje je nesebično učio ljubavi prema mudrosti, nego i kod mnogih mladih Sarajlija. I tu se javlja „veliki“ problem: redovni studenti ako ne bi došli petnaest-dvadeset minuta prije početka predavanja - mogli su ga odslušati na „*nogama*“. Učionica na prvom katu Filozofskog fakulteta, druga zdesna, bila je prenapučena što onima kojima su predavanja bila obavezna, što kolegama s viših godina studija i znatnim brojem onih koji su došli slušati „*Premecova predavanja*“.

Broj prisutnih u učionici Profesor je „*prorjeđivao*“ tako što bi počinjao s provjeravanjem (zadato za naučiti) filozofskih pojmova (Branko Bošnjak: „*Filozofija, Uvod u filozofsko mišljenje*“, *Rječnik*), pa su svi oni koji nisu bili u toj akademskoj godini njegovi studenti sve rjeđe i rjeđe dolazili na predavanja. I već sredinom prvog semestra, učionica je „*pripadala*“ Profesoru i njegovim studentima.

Ime profesora Vladimira Premeca ravnopravno je stajalo s imenima njegovih kolega s Odsjeka i Fakulteta za koje se u javnosti govorilo da drže izuzetno dobra i zanimljiva predavanja. A takvih je bila, ipak, samo nekolicina. Danas, svi Profesorovi bivši i sadašnji studenti mogu biti ponosni da ih je u filozofiju uvodio akademik Vladimir Premec. Profesor možda, pak, može biti razočaran. „*Uspjeh učitelja je u tome kad ga njegovi učenici nadmaše*“, znao je govoriti. Može, ipak, Profesor biti i ponosan na neke svoje studente koji su mu

sada kolege na Odsjeku, ali i profesori na drugim bh. univerzitetima i fakultetima. Sumnjam da su ga nadmašili!

O profesoru Vladimiru Premecu svaki njegov student ima svoju priču i svoje sjećanje. Ono što ne podliježe ni pričama, niti sjećanjima su biografske i bibliografske činjenice.

Akademik Vladimir Premec rođen je kao sin Ljubice-Amalije i Dragutina Premeca u Goli 18. kolovoza 1939. godine, općina Koprivnica, Republika Hrvatska i njegovo mjesto rođenja neka bude odgovor svima onima koji provjeravaju kod Profesorovih studenata sljedeće: je li On ovako uvijek govorio ili je to odnedavno? (vezano za nedoumice oko njegova posebna govora). Odgovor je uvijek istovjetan: otkad znamo prof. Premeca, on je tako govorio. U rodnom mjestu i mjestu Virje dobio je osnovno obrazovanje, a srednje i univerzitetsko stekao je u Zagrebu.

Maturirao je na Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu, studij filozofije i komparativistike okončao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta Zagreba, a studij teologije pohađao je u Zagrebu i Beogradu. Godine 1965. tajnik je Hrvatskog filozofskog društva i 1967. asistent je pripravnik na Saveznom institutu društvenih nauka-Beograd, ogranak u Zagrebu, a predsjednik Ogranka je prof. dr. Gajo Petrović. Od prvi listopada 1967. godine asistent je za historiju filozofije, antičke i srednjovjekovne, na Odsjeku za filozofiju i sociologiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Pod mentorstvom prof. dr. Branka Bošnjaka stiče doktorat filozofijskih znanosti na Filozofskom fakultetu u Sarajevu 27. lipnja 1968. Članovi komisije su mu bili prof. dr. Ivan Focht i doc. dr. Milan Damnjanović. Godine 1970. biran je u zvanje docenta, 1975. izvanrednog profesora i 1983. je redovni profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu.

Akademik Vladimir Premec obnašao je i dužnosti predsjednika Društva za filozofiju BiH (1976-1978), predsjednika Odsjeka za filozofiju i sociologiju (1976-1977) i prodekana Filozofskog fakulteta (1977-1979). U periodu 1980-1981, tačnije 23 mjeseca, boravio je na *univerzitetima u Mannheimu i Heidelbergu* kao stipendista *Zadružbine Alexander von Humboldt*, posebna stipendija *Fritz Thyssen-Stiftung*, Savezna republika Njemačka.

Od 1989. do 1994. godine je obnašao dužnost predsjednika Nastavno-naučnog vijeća Odsjeka za filozofiju i sociologiju, a od 1992. godine do danas gostujući je profesor za predmet estetika na Akademiji scenskih umjetnosti. Član je mnogih društava bosansko-inozemnih prijateljstava, član je Hrvatskog društva za znanost i umjetnost i član je osnivač PEN Centra BiH. Godine 1995.

postao je dopisni član Akademije nauka i umjetnosti BiH. Naredne godine *Univerzitet u Ferrari (Italija)* dodjeljuje mu počasni doktorat iz filozofije.

Počasni je član društva *Assiziatione Nicolo Copernico-Alunni del ateneo Estense, Ferrara 2003.* i dobitnik je *International Peace Prize, United Cultural Convection sitting in the United States of America. 2003. godine.*

Akademik Vladimir Premec kao filozof i povjesničar filozofije prisutan je nekoliko desetljeća u znanstvenom životu ne samo ove sredine, nego i u znanstvenim centrima južnoslavenskog prostora i poznat je i priznat i u evropskim kulturnim središtima. Objavio je preko 150 znanstvenih i stručnih radova, preveo je i znalački propratio značajna filozofska djela sa grčkog, latinskog, njemačkog i italijanskog jezika.

Bio je mentor više magistarskih i doktorskih radnji i ovdje se može izdvojiti mentorstvo dr. Serafinu Hrkaću koji je prethodno na Univerzitetu u Rimu stekao doktorat iz klasične filologije (bio je mentor pri izradi doktorskih radnji Bogoljubu Šijakoviću, Vladanu Perišiću, Rešidu Hafizoviću, Adnanu Silajdžiću, Enesu Kariću, Antonu Celinu, Nevadu Katheranu, Damiru Mariću). Sa zapaženim radovima pojavio se na više domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova. Prisutan je u javnom, društvenom i kulturnom životu.

Što je sve uradio akademik Vladimir Premec i koji je njegov doprinos filozofskoj misli, te općenito kulturnom i znanstvenom životu u bivšoj Jugoslaviji i sadašnjoj BiH, najbolje se može vidjeti iz njegove autobiobibliografije (recenzije, prikazi, osvrti, radovi, studije, članci, redakcije prijevodi, knjige, mentorstva, članstva u redakcijama, komisijama, odborima, konferencijama, asocijacijama, bilješkama, referatima, sudjelovanja u simpozijima, okruglim stolovima, diskusijama, otvorenja izložbi, promocije, razgovori na televizijama, javna predavanja, citiran, spomenut etc) koja zaprema 41 stranicu.

„Forme duhovne aktivnosti uviru u svojevrsnu filozofski etiku, u koaliciji sa antičkom filozofijom, koju Vladimir Premec desetljećima istražuje i predaje, obrazuje studente i mlađe kolege na Filozofskom fakultetu u Sarajevu u skladu sa sudjelovanjem u istini i traganju za njom bez posljednje riječi i ideologije, sklopivši personalnu uniju sa idejom izbavljenja, sa historičarem antičke i srednjovjekovne filozofije. To je onaj razlog koji kazuje da su ove studije, kao i cijeli angažman Vladimira Premeca, okrenute nama, u bogatstvu motiva, iskaza, da on hodi iznad ponora sa svojim pathosom i intelektualnom strašću. I on bi nam u našem dodavanju mogao reći: On nas je „opomenuo da se čuvamo tri neoprostiva grijeha svijesti: idealizma, moralizma i resentimana.“

...Rasprave i eseji iz područja duhovnih znanosti i povijesti filozofije legitimiraju iznova nesvakidanj u akribičnost, znanje Vladimira Premeca, rezultate njegovih istraživanja o izuzetno važnim pitanjima u povijesti filozofije i u suvremenosti...Ne treba posebno podsjećati na to da je ova knjiga („*Tjeskoba tolerancije*“, op. An.Š.), prije svega, u osnovi jedan veliki i kreativni razgovor sa vremenom, sa povješću od antike do danas“. (akademici Arif Tanović i Abdulah Šarčević u obrazloženju za izbor akademika Premeca u redovno članstvo ANUBiH, 3. kolovoz 2005.)

Profesor Premec 1965. godine dobio je nagradu *Sveučilišta u Zagrebu* za raspravu o humanizmu, zatim *Drugu nagradu Saveza jevrejskih opština Jugoslavije*, *Plaketu humanizma Međunarodne lige humanista*, Dubrovnik 1999., *zahvalnicu Udruženja Ljetne škole Obrazovanje za demokratiju*, 2000. godine, *Povelju Filozofskog fakulteta 1950-2000*, Univerzitet u Sarajevu, 2000., *zahvalnicu od Adre*, radio Glas nade za „višegodišnju uspješnu suradnju...“, Sarajevo 2001., priznanje „za najbolja predavanja na Odsjeku“ studenata Odsjeka za filozofiju i sociologiju, Sarajevo 2001., a Sarajevski ratni teatar SARTR iskazao mu je svoje iskreno Hvala za izniman doprinos desetogodišnjoj umjetničkoj misiji teatra (prof. Premec je član Savjeta SARTR-a), 2002. godine *Internacionalna mirovna nagrada* iz 2003. godine već je spomenuta.

Akademik Vladimir Premec objavio je sljedeće knjige: „*Filozofijska i sociologijska bibliografija SRH 1945-1962.*“ (otkupio ju je Savezni Institut društvenih nauka u Beogradu); „*Franciscus Patricijus*“, Savezni Institut društvenih nauka, Beograd 1968.; „*Patricijeva kritika Aristotela*“, doktorska disertacija (otkupio ju je Filozofski Institut Sveučilišta u Zagrebu., objavljena pod naslovom „*Petricijeva kritika Aristotela*“, Hijatus, Zenica 1999; „*Biće beskonačnog*“, Svjetlost, Sarajevo 1973., „*Patricijeva filozofija bitka*“ (otkupio ju je Filozofski Institut Sveučilišta u Zagrebu; „*Hrestomatija etičkih tekstova patristike-sholastike-renesanse*“, Svjetlost, Sarajevo 1978., „*Pohvala filodoksiji*“, Veselin Masleša, Biblioteka Polis, Sarajevo 1978., „*Osnovi marksizma sa teorijom i praksom socijalističkog samoupravljanja*“, Svjetlost, OOUR Zavod za udžbenike, Sarajevo 1980., s tim što poglavlje *Doprinos jugoslovenske socijalističke revolucije daljem razvoju marksizma u savremenoj epohi nije pisao*, ali je uvijek držao da su iz neznanstvenih razloga izostavljene u popisu literature *Hrestomatija Gaje Petrovića i Milana Kangrge*; „*O marksizmu i kršćanima*“, Biblioteka Polemos, Glas Banja Luka 1998., „*Logos u Herakleitosa*“, Mala biblioteka Dialogos, Međunarodni centar za mir, Sarajevo 1996.; „*Omladina-politika-demokracija*“, koautorstvo: Vladimir Premec, Mehmed Dedić, Nedžad Ibrahimović, Zdravko Grebo, Dom omladine Tuzla; „*Tjeskoba tolerancije*“, HKD Napredak, Niz Sophia, Sarajevo-Zagreb 2005.

Angelina Šimić

Hemičar sa čvrstim osjećajem za mjeru

Na prijedlog Odjeljenja prirodnih i matematičkih nauka, na Izornoj skupštini ANUBiH održanoj 30.11. 2005. godine izabran je za redovnog člana prof. dr. Zdravko Pujić, dotadašnji dopisni član Akademije. Ova vijest je njegove brojne kolege i prijatelje vcoma razveselila, ali nije iznenadila, jer se to moglo i očekivati. Naime, dopisni član ANUBiH Zdravko Pujić već odavno je ispunjavao sve uslove za najviši stupanj članstva u ANUBiH.

Akademik Zdravko Pujić rođen je u željezničarskoj porodici u Bihaću 1932. godine. Državnu realnu gimnaziju završio je u Banja Luci 1950. Godine 1956. završava studij hemije na Univerzitetu u Sarajevu i dobiva posao u Zavodu za industrijska istraživanja BiH u Sarajevu. Na ovom radnom mjestu stiče prva korisna iskustva koja će kasnije uticati na njegova opredjeljenja u naučno –istraživačkom radu. Godine 1959. biran je za asistenta za biohemiju na Katedri za fiziologiju i u Centru za primjenu izotopa na Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Ovo radno mjesto je odlučno uticalo na opredjeljenje za istraživačko polje primijenjene radiohemije, u fundamentalnim i aplikativnim hemijskim disciplinama.

Godine 1962. specijalizira postupke hromatografije na Farmaceutskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, kod profesorice dr. Herman Marije Fischer. Ova specijalizacija omogućila je da Zdravko Pujić primjenjuje hromatografske metode u nizu radova koji kasnije slijede. Godine 1963. odbranio je doktorsku disertaciju iz hemijskih nauka na Prirodno–matematičkom fakultetu u Sarajevu, čije je tema bila vezana za dinamiku ugradnje radio aktivnog fosfora (P-32) u organske fosforne spojeve jetre sisara.

Dr. Zdravko Pujić godine 1967. biva biran za docenta na Odsjeku za hemiju Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu, a 1974. za vanrednog profesora na predmetima Biohemija i Metodika nastave hemije. Redovni profesor na istom Fakultetu postao je 1978. godine.

Prvi značajan društveni angažman akademik Zdravko Pujić bilježi godine 1969. kada postaje predsjednik Sekcije za nauku SSRNBiH. Pet godina kasnije izabran je za predsjednika pokreta „*Nauka mladima BiH*“. U vremenu od 1977. do 1981. obavlja funkciju prorektora Univerziteta u Sarajevu.

U periodu od 1970. do 1990. profesor Pujić je bio angažovan kao gostujući profesor na Tehnološkom fakultetu u Banja Luci, te na Farmaceutskom i Medicinskom fakultetu u Sarajevu. Sve do odlaska u mirovinu godine 2003. bio je član Redakcije „*Glasnika hemičara i tehnologa BiH*“ i časopisa „*Pregled*“. Bio je predsjednik Društva hemičara i tehnologa BiH (1985), predsjednik Vijeća općina grada Sarajeva (1988) i član republičkog štaba Civilne zaštite BiH (1992-1995). Za dopisnog člana ANUBiH izabran je 1995. godine.

Više od sto naučnih publikacija akademika Pujića se odnose na razvoj radiohemijskih metoda i njihovu primjenu u hemijskim i srodnim naučnim oblastima kao što su medicina, veterina i druge. Nakon završetka specijalne škole za primjenu izotopa u Institutu Boris Kidrič u Beogradu, profesor Pujić radi na osnivanju radio-hemijske laboratorije i na razvoju predmeta radio-hemije, koja se do tada nije izučavala na Univerzitetu u Sarajevu.

Radio-hemijska laboratorija Pridono-matematičkog fakulteta u Sarajevu je u opštem društvenom interesu proučavala radionuklide u gradskoj atmosferi. Prve generacije hemičara bile su stručno obrazovane, pa su mogle lako naći radno mjesto u različitim laboratorijama koje su uvodile radiohemijske obilježivačke metode.

Kroz svoje stručne radove akademik Pujić pristupa nizu aktuelnih problema kako u oblastima hemije i hemijske tehnologije tako i u oblasti fiziološke hemije (transport energije kroz živi svijet). Tako u nizu radova akademik Pujić prati problem i sudbinu rezervi kiseonika u atmosferi. Značajni su autorovi doprinosi vezani za određivanje insulina obilježenim radioaktivnim jodom, što je značajno doprinijelo tačnom određivanju indikatora šećerne bolesti. Akademik Pujić prijavio je nadležnom uredu patent za proizvodnju praškastog scintilatora za masovno praćenje radiacionog hazarda i za otkrivanje uranske kontaminacije.

Akademik Pujić je u saradnji sa akademikom Mladenom Deželićem, prof. dr. Zvonkom Kneževićem i prof. dr. Vladimirom Miličevićem objavio

udžbenik iz hemije koji je doživio 11 izdanja. Ovi su udžbenici služili više godina u sistemu opšteg obrazovanja u Bosni i Hercegovini. Sa prof. dr. Emirom Zovko akademik Pujić izdaje knjigu monografskog karaktera pod nazivom „*Radioaktivnost u prirodi-uran i osiromašeni uran*“. Knjiga razmatra vrlo aktualna pitanja u kompleksu zaštite čovjekove sredine.

U dugoj radnoj karijeri akademik Pujić je učestvovao u obrazovanju mnogih mladih stručnjaka. Neki od njih, sada su ugledni univerzitetski profesori, uspješni poslovni ljudi i istaknuti javni društveni radnici. Svi će oni uvijek rado pomenuti da su imali jednog dobrog profesora koji se trudio da ne bude formalista nego da ostvari dobre ljudske odnose. Imao je, a ima i danas, jednu dragocjenu osobinu, o kojoj sam kaže: „*Nisam volio da plašim mlade ljude teškim riječima, sigma i pi elektronima, nego sam želio da jednostavnim pristupom približavam mladima složene prirodne pojave*“. Izgrađivanju ličnosti akademika Pujića i razvoju njegovog naučnog i pedagoškog rada, kao uzori su poslužili, u prvom redu, akademik prof. dr. Mladen Deželić, prof. dr. Aleksandar Sabovljević i akademik prof. dr. Seid Huković.

Bilježi se da je u teškim vremenima proteklog rata 1992-1995 akademik Pujić bez prekida stručno radio u Radio-hemijsko-biološkoj laboratoriji na Farmaceutskom fakultetu, gdje je sarađivao sa profesorom Brankom Nikolinom. Njegov primjer angažovanosti i odgovornosti slijedili su i brojni njegovi učenici.

Akademiku Pujiću dodijeljena su brojna ugledna priznanja. On je između ostalog nosilac *Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva, Spomen-plakete grada Sarajeva, Ordena rada sa zlatnim vijencem i nagrade „Mitar Trifunović – Učo“*.

Jela Grujić-Vasić

Affan se trajno nastanio u svom pejzažu

Rijedak je primjer da gotovo bez izuzetka sve slike jednog slikara i sve njegove razvojne faze nose obilježja jedinstvene težnje i istovjetnog postupka. Takav je slučaj sa slikama Affana Ramića-zapisao je u svom eseju „*Poetske osnove materije*“ Nikola Kovač, koji je objavljen u monografiji o ovom velikom bosanskohercegovačkom slikaru.

O Affanu Ramiću su pisali mnogi autori koji su vezani za literaturu: Savo Vučić, Novica Petković, Vuk Krnjević...a na mnogobrojnim izložbama govorili su: Vladimir Bulatović VIB, Zuko Džumhur, Husein Tahmišćić, Rusmir Mahmutćehajić, Vlatko Pavletić... I sam Affan je autor nekoliko zapaženih esejističkih tekstova o slikarstvu kod nas i u svijetu, kojima se svrstava u veoma mali broj vrhunskih slikara koji vladaju i vještinom pisane riječi.

Ramić je rođen 5. juna 1932. godine u Derventi gdje je sa ocem Mehmedom i majkom Ankom i dvije starije sestre proveo prve tri godine života. Nakon toga porodica Ramić se vratila u Mostar, rodni grad njegovog oca.

Prve likovne poduke Ramić je dobio od poznatog slikara Karla Afana de Rivere, koji je tada u njemu prepoznao talent, ohrabrio ga, a poslije je vrijeme potvrdilo da je bio u pravu. Opredjeljujući se za slikarstvo kao životni izbor, upisao se u državnu školu likovne umjetnosti u Sarajevu i maturirao na grafičkom odsjeku kod profesora Petra Šaina.

Na Akademiji likovnih umjetnosti u Beogradu položio je prijemni ispit, a nakon ispita su mu dozvolili da upiše drugu godinu na grafičkom odsjeku. Sa grafičkog odsjeka prešao je na odsjek slikarstva. Diplomirao je kod profesora

Marka Čelebonovića. Osim kratkih izleta u druge oblike likovne umjetnosti, slikarstvo će biti njegovo trajno opredjeljenje.

„Slikarstvo-kakav je to poziv? A poziv jeste, jer kako bi inače mogao ispuniti život jednog čovjeka i donijeti mu tolika zadovoljstva i stradanja? Kakva je ovo neodoljiva i nezajažljiva težnja da se iz mraka nepostojanja ili iz tamnice koju predstavlja ova povezanost svega sa svime u životu, da se iz tog ništavila ili iz tih okova otima komadić po komadić života i sna ljudskog i da se uobličuje 'zauvijek' krtom kredom na prolaznoj hartiji“, napisao je Ivo Andrić u Razgovoru s Gojom.

I Affan Ramić je poput svog velikog prethodnika odabrao da otima „komadić po komadić života i sna ljudskog“. Na svakoj slici ima samo jedno mjesto koje dočarava iluziju stvarnosti. To mjesto mogu biti kamen Počitelja, Kraška jezera, daleki bijeli gradovi ili plavetnilo hercegovačkog neba osvijetljeno na poseban način.

Prvu samostalnu izložbu Ramić je priredio još kao apsolvent 1956. u zgradi Niže gimnazije u Mostaru. Od tada će imati preko četrdeset samostalnih izložbi i primiti veoma mnogo nagrada i priznanja. Krajem pedesetih godina Affan Ramić se vratio u Sarajevo, oženio slikarkom i scenografom Ljiljanom Pejčinović i rodio mu se sin Damjan. U borbama protiv niških specijalaca u Otesu Damjan je poginuo, a njegova kćerka je sada jedina prava radost u djetovom životu.

Minuli rat ranio je Ramića i kao čovjeka i kao umjetnika. Odnio mu je jedno dijete, a kada je napuštao svoj atelje na Grbavici, u njemu je ostalo 270 slika koje su poslije krčmili širom Srbije. Odlazeći sa Grbavice, Ramić je postao izbjeglica u vlastitom gradu, ali to ga nije zaustavilo u umjetničkom hodu. U Sarajevu pod opsadom, Ramić je priredio tri samostalne izložbe 1992. Zatim 1994., i konačno, 1995. godine. Na sve tri izložbe su slike iz ciklusa Dokumenti rata. U akciji „Kulturni koridor Sarajevo-Pariz“ boravio je u Parizu, gdje je izlagao sa grupom umjetnika iz Sarajeva, i u Avinjonu na festivalu, gdje je dobio poziv da učestvuje na izložbi „Euriental“ sedam umjetnika iz sedam zemalja.

Sedamdesetih godina Affan Ramić je radio scenografije za predstave, prvo za praizvedbu baleta *Hasanaginica* u koreografiji Slavka Pervana, a na muziku Vojina Komadine u sarajevskom Narodnom pozorištu, a zatim za

predstave *Vukodlaci* i *Grešni herceg*, u Mostaru, pa *Gospodica Julija* i *Đavolja posla* u Kamernom teatru 55 u Sarajevu.

Ramić je za vrijeme opsade Sarajeva napravio scenografiju za predstavu *Ljubovnici*, a odmah poslije rata za *Mariju Tereziju*, takođe u Kamernom teatru.

Pored ogromnog slikarskog angažmana, Affan Ramić je obavljao i mnoge funkcije u esnafskim udruženjima. Bio je predsjednik ULUBiH-a, a poslije toga predsjednik Saveza udruženja likovnih umjetnika Jugoslavije.

Upravo u to vrijeme napustio je redakciju Svijeta gdje je radio kao likovni urednik i prešao za profesora na likovnom odsjeku Pedagoške akademije.

Ipak, uz sve ove aktivnosti slikarstvo je ostalo na prvom mjestu i „*Zato Ramić*“, kako piše Kovač, „*teži da ispod površine vidljivog i materijalnog otkrije one prostore tajnih značenja i duhovnih svojstava, da umjesto vizuelnog i spektakularnog sugerise horizont imaginarnog značenja i vizionarskog uzleta.*“

Dobitnik je čitavog niza nagrada i priznanja: *Dvadesetsedmojulske nagrade BiH*, *Šestoaprilske nagrade grada Sarajeva*, *Nagrade za slikarstvo na II izložbi jugoslovenskog portreta u Tuzli*, *Godišnje nagrade Udruženja likovnih umjetnika BiH* i *Srebrene plakete Saveza likovnih umjetnika Jugoslavije...te 2002. nagrade međunarodnog centra za mir.*

Godine 1995. izabran je za dopisnog člana ANUBiH, a 2005. za redovnog člana.

Nagorka Idrizović

Ni svećenikom se ni slikarom ne može biti bez ljubavi koju napaja vjera

Da bi ostvarili svoje snove i pretvorili ih u nepobitne i tvrde činjenice naših biografija nije nužno putovati dalekim morima, osvajati neosvojeno, otkrivati neotkriveno. Ima ljudi čiji se život ostvaruje na malom i ograničenom prostoru, a njihovo ime, poput krugova na vodi, zvoni i odjekuje daleko izvan tih uskih lokacija u kojima ta ličnost djeluje, ostvarujući svoje ideale. Jedan od primjera za ovu tvrdnju je život- životopis!- fra Petra Perice Vidića, rođenog na trebevičkoj padini- Bistriku, na službi, kao svećenik, u samostanu Sv. Anto na Bistriku, dopisni član Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, čija se zgrada takođe nalazi na Bistriku, nedaleko od samog samostana, pa onda od nedavno izabran za redovnog člana ove akademije.

Ali, ništa manje značajno od svega ovoga, u potkrovlju pomenutog bistričkog samostana nalazi se atelje u kome fra Petar Perica Vidić, moglo bi se reći, bez prestanka, bez predaha, bez odmora-slika. Uz pomoć ulja i pastela ovaj slikar-svećenik stvara svojevrсни i prepoznatljivi likovni panoptikum, nastao u vrelini njegovih stvaralačkih impulsa, u nagonu da žarom svoje palete, sebi i nama koji pratimo njegov rad, pruži iluziju o sreći postojanja, o životu kao obilju radosti, o prirodi u kojoj se ovaploćuje ideja o plemenitom, savršenom, o dobroti nasuprot zlu, o ljepoti kao antitezi tmurnog, surovog, ispraznog.

Ali, i na planu neposrednih ljudskih relacija fra Pericin Bistrik, u vremenu opsade Sarajeva, mnoge Sarajlije, bez obzira na vjeru, naciju, ime, položaj, pamte kao primjer dobrote i pomoći, čovjekoljublja i ljudskosti, istinske brige za drugoga i spremnosti da se sa drugim podijeli nedaća, zlo, nesreća. U tim godinama rata fra Perica nije napustio svoj Bistrik i u njemu svoj samostan. Pomagao je ljudima brašnom, hranom, toplinom svog glasa, ljudskošću svoje utjehe, dubinom svoje molitve. Fra Petar Perica Vidić je, tako, u godinama kada se polagao veliki test čovjekoljublja, pa i patriotizma i sluha za drugog, za čovjeka u neprilici, u svom bistričkom samostanu, bio primjer

uzvišen i neponovljiv. A sve je to fra Petar činio tiho, sa šapatom, rukama možda umazanim bojama, pastelom, firmaizom. I onda bi nastavio da slika svoja platna sreće, pejzaže kolorističkog obilja, likovne čarolije posvećene čudima prirode i našeg okoliša čiji jedan od dijelova predstavljamo i sami našim postojanjem.

Na prvi pogled, fra Petar Perica Vidić kao da nosi u sebi dilemu dvojnosti, dvojne ličnosti. Ali, samo na prvi, ovlašni pogled. Svećenik ili slikar, pitanje je koje bismo mogli postaviti. Ali tu dilemu fra Perica je razriješio jednostavno- on slika kao svećenik, on je svećenik koji svoju religioznost iskazuje svojim uljima i pastelima. *„Biti svećenik i slikar istovremeno, za mene i danas ima jedno značenje. I prvo i drugo se ostvaruje u duhovnoj kategoriji“*- kaže fra Petar Vidić u svojoj autobiografiji, pa nastavlja: *„Oboje se temelji na vjeri, iz nje crpi svoju snagu, na njoj gradi ljubav. Ni svećenikom se ni slikarom ne može biti bez ljubavi, koju napaja vjera.“*

Svoja vjerska ubjeđenja fra Petar je izgrađivao na vrijednostima topline, porodičnog života, skromnosti i čestitosti svoga ljudskog bića, školovanjem u klasičnoj gimnaziji u Visokom, studijem filozofije i teologije u Sarajevu, svojim svećeničkim pozivom.... Bio bi to njegov etičko-filozofski supstrat, dok ovladavanje jezikom likovnog iskaza fra Petar gradi i razvija na autoritetima međuratnog bosanskohercegovačkog slikarstva, posebno cijeneći djelo Gabrijela Jurkića, na petnaestomjesečnim poukama u ateljeu slovenskog slikara Staneta Kregera, na bečkoj likovnoj akademiji kod profesora Maxa Melhera, na tekovinama modernog zapadnoevropskog slikarstva (njemački koloristički ekspresionizam, francuski impresionizam jednog Van Goga, Gogena, dekorativnost Matisa, kolorizam Milana Konjovića i Ede Murtića, itd.) Parafrazirajući jednu misao fra Petra Vidića da su priroda i umjetnost kao dvije sestre, koje je Bog poklonio čovjeku... mogli bismo reći da su dva pravca naukovanja- teologija i umjetnost slikanja- sjedinjena u liku ovog slikara franjevca. Izgrađivši se tako kao sveštenik i likovni stvaralac, prošavši kroz periode ilustrativnosti i značajnog respekta prema realnom, konkretnom, fra Petar je izgradio svoj slikarski profil i elokvenciju.

Do ovog cilja fra Petar je došao nakon godina rada i učenja, čiji su tragovi vidljivi na desetinama, pa i stotinama njegovih ulja i pastela. Krećući se sve više i smjelije prema imaginarnom pejzažu, i dajući svojoj ruci sve veću slobodu, a svojoj kolorističkoj fantaziji neograničenost izbora pigmenata, i njihovog hrabrog, agresivnog suprodostavljanja, fra Petar Vidić je, najzad, u posljednjim godinama svojih javnih nastupa (izložbe), dosegnuo punu zrelost

svoga artizma, stavljenog u funkciju saopštavanja panteističkog poimanja svijeta.

Slikarstvo fra Petra Vidića nosi atribute religioznosti, ali ne na način jednog Đota, fra Anđelika i drugih slikara scena iz Starog i Novog zavjeta. Ali nešto od renesansnog religioznog koncepta imaju slike fra Petra Vidića.

On, istina, ne slika Madone i druge svete ličnosti kao što su ih slikali renesansni majstori, dajući im ljudski lik, stvaran i ovozemaljski. To „sveto“, to „božansko“ fra Petar nalazi u prirodi koju, po panteističkoj doktrini, shvata i doživljava kao metaforu opšte tajne, „svevišnjeg“.

Zato su fra Petrova ulja i pasteli iskazi ekstaze pred čudesnom ljepotom ovozemaljske zbilje, koju, ograničivši se na pejzaž, fra Petar konstruiše u svojoj imaginaciji, vadi iz svoje memorije određene elemente i poput ekstatičkog kolorističkog „pljuska“ „baca“ na svoja platna i kartone. Ova kolorističko-religiozna posvećenost fra Petrovog slikarskog opusa djeluje kao likovna orkestracija optimizma i radosti, kao svojevrsna slika Betovenove „Ode radosti“, kao ekspresionistička orgija hedonističke ponesenosti obiljem sreće i zadovoljstva. Ovakvo slikarstvo, sjetimo se, u danima rata i opsade Sarajeva, kada su glad i smrt bili svakodnevnica, djelovalo je na naša čula kao nestvarni zv zv nade i utjehe.

Ta konstanta fra Vidićevog religiozno-likovnog ushita definiše ovo slikarstvo kao svojevrsan obred i molitvu za čovjeka i njegov opstanak. Kao svećenik i slikar neiscrpne energije fra Petar nastoji da svojim slikama-molitvama prekrije svijet koji nas okružuje, gotovo zasipajući nas svojom ogromnom produkcijom, samostalnim izložbama, publikacijama i monografijama. Po tome, neosporno, on je jedna od najaktivnijih i najprisutnijih ličnosti na našoj likovnoj sceni. Shvatamo to kao fra Petrovo nastojanje da svojom slikom, svojim slikarstvom, potisne i razgradi gustinu mraka u kome živimo, sile zla sa kojima se nosimo, život bez nade koji već predugo traje.

Možda u ovom trenutku, vjerovatno, fra Petar na svojim slikama sa „tezom“, sa „porukom“, traži nove elemente i kompozicije putem kojih će nastaviti da saopštava svoje likovne mise i molitve. Kako je skala elemenata kojima konstruiše svoje imaginarne pejzaže ipak relativno ograničena, pa možda i iscrpljena, fra Petar se, pred platnom i četkicom zamočenom u boju, vjerovatno pita: kuda dalje? Impulsivnost i aktivizam svoga slikarskog bića fra

Petar će usmjeravati, što se može očekivati, ka sve većoj konzistentnosti likovnih elemenata svoje slike, pri čemu viša mjera estetičnosti mora biti korespondentna sa bujicom slikarevog temperamenta.

Mada fra Petar na jednom mjestu kaže „Često imam osjećaj da ja nisam gospodar svoje ruke. Kao da neka unutarnja energija dominira i upravlja tom rukom i ta ruka poprima veliku silinu pokreta i traži jarke boje...” mi, ipak, vjerujemo da više discipline i sputavanja aktivizma te Vidićeve ruke može njegovom slikarskom razvoju otvoriti nove puteve i voditi ga ka novim rezultatima.

U potkrovlju svoga ateljea u bistričkom samostanu Sv. Anto do kasno u noć fra Petar slika svoje slike, stvarajući svijet, bar u područjima svoga okruženja, boljim i plemenitijim. To je misija njega kao čovjeka, svećenika i slikara. Ali, rečeno je već, nije to biće sa tri lica, već ličnost fratra slikara, složena, ali nedjeljiva, u svemu što radi nadahnuta i jedinstvena.

Humanista, čovjek ogromne dobrote i ljudske topline, angažovan na mnoštvu javnih, stručnih i društvenih obaveza, Bistričanin tihe riječi, uzdržan i čovjek beskrajnog takta, fra Petar Perica Vidić nedavnim izborom za redovnog člana Akademije nauka i umjetnosti BiH (zgrada na Bistriku!) za svoje slikarsko djelo dobio je visoko priznanje sredine u kojoj živi i djeluje.

Skromni i marljivi dječak, sin čestitog i siromašnog činovnika na željezničkoj stanici na Bistriku (na svome Bistriku!) nedaleko od bistričkog samostana Sv. Anto, na svečanoj sjednici Akademije nauka i umjetnosti BiH ušao je u uski krug akademika najvišeg ranga. Tim činom kao da je zatvoren fra Pericin „*bistrički*“ krug, prebogat slikanjem, molitvama, dobrotom i dobroćinstvom, širenjem radosti i optimizma, tihog djelovanja i ljudske blagosti.

Vefik Hadžismajlović